aps aprenentatgeservei

LA REFLEXIÓ: EIX CLAU DE L'APRENENTATGE SERVEI

Marta Ballvé Martró

www.aprenentatgeservei.cat

LA REFLEXIÓ: EIX CLAU DE L'APRENENTATGE SERVEI

Autora:
Marta Ballvé Martró és biòloga, professora de Secundària al Col·legi Mare de Déu dels Àngels de Barcelona i membre del seminari de formació de formadors d'APS a l'ICE de la Universitat de Barcelona.

Índex

1. Presentació
2. El sentit de la reflexió en l'ApS
3. La reflexió a la fase de planificació
4. La reflexió a la fase d'execució
5. La reflexió a la fase d'avaluació
6. Amb qui reflexionar?
7. El binomi reflexió-avaluació
8. Reflexió i metacognició
9. Reflexió i competències
10. Reflexionar per millorar
11. Bibliografia
12. Annex: eines i recursos per a la reflexió

1 Presentació

L'aprenentatge servei és una metodologia que no queda definida només per una tasca que es fa al servei de la comunitat, sinó que es tracta d'un projecte educatiu ben articulat, dins l'àmbit formal o no formal, que dona protagonisme a infants i joves i fomenta la seva participació dins la comunitat. L'objectiu és que puguin adquirir coneixements, desenvolupar habilitats i destreses, créixer en valors i enriquir els seus aprenentatges des d'un punt de vista competencial.

A la cuina dels projectes en clau d'aprenentatge servei, trobem diferents ingredients que no poden faltar i que es corresponen amb els dinamismes de l'APS. Cal assegurar que es doni un **aprenentatge** clar i planificat relacionat amb el servei, amb uns objectius educatius explícits que garanteixin un servei de qualitat i que permetin treballar el currículum, sovint de manera interdisciplinària, perquè, com diu Maria Nieves Tapia (2005), "la realitat té el mal costum de ser interdisciplinària", tot potenciant les competències transversals. S'ha d'assolir un **servei** autèntic i eficaç que respongui a **necessitats** reals de l'entorn, entenent que l'escenari educatiu s'estén més enllà de les parets de l'aula i implica sinergies i bon treball en equip entre institucions educatives i entitats socials (**partenariat**).

Convé salvaguardar la intencionalitat pedagògica, que es tracti d'un projecte planificat i avaluat per part de l'educador o educadora i els responsables de les entitats, i assegurar la **participació** activa i el **treball en grup** dels educands amb la finalitat de construir aprenentatges significatius i augmentar la seva motivació cap a allò que s'aprèn. També s'ha de prendre consciència del **sentit del servei**, tenir en compte l'**avaluació** del projecte i valorar-ne la sostenibilitat i **consolidació**, així com facilitar el **reconeixement** de tots els agents que han fet possible el projecte.

Cal tenir present que tots aquests elements facilitaran la qualitat i continuïtat de les propostes establertes en clau d'aprenentatge servei. Però sens dubte hi ha un ingredient que aglutina tots els anteriors, els dona un valor afegit i els enriqueix: la **reflexió**.

Certament, l'aprenentatge servei és una **pedagogia activa i reflexiva** que parteix de l'experiència. Com deia John Dewey (1971), "només s'aprèn allò que es fa", però és imprescindible integrar la reflexió com un component inherent a la mateixa pràctica per assegurar l'adquisició de coneixements, el desenvolupament d'habilitats i l'apropiació de valors que tenen com a punt de partida l'activitat.

Aquesta guia vol ser una eina per potenciar la importància de la reflexió en els projectes d'aprenentatge servei. Ens ofereix algunes pistes sobre quins poden ser els moments del projecte en què convé crear espais de reflexió, quins són els agents de reflexió, quins lligams podem establir amb l'avaluació dels projectes, quins recursos ens permeten potenciar espais de reflexió..., entre d'altres.

Tots els recursos proposats al llarg de la guia es troben explicats i exemplificats a l'annex del final del document.

2 El sentit de la reflexió en l'ApS

- **Què entenem per reflexió?**
- **Podem parlar d'aprenentatge servei sense procés reflexiu?**
- **Què aporta la reflexió als projectes d'aprenentatge servei?**
- **Com afecta la reflexió als dinamismes pedagògics de l'aprenentatge servei?**
- **Es pot considerar la reflexió com un element vertebrador als projectes d'ApS?**

Entenem per reflexió la **utilització d'habilitats de pensament crític que es posen en pràctica a l'hora de preparar i desenvolupar un projecte**. Les activitats de reflexió ofereixen beneficis diversos tant des del punt de vista acadèmic (habilitats de pensament complex i resolució de problemes, connexions entre diversos continguts) com de desenvolupament personal i curricular (millora del projecte i de les activitats de servei). A més, permeten als alumnes interioritzar les actuacions que han dut a terme, descobrir i establir connexions entres els aprenentatges adquirits a l'aula i afavorir un diàleg constant i necessari entre la pràctica i l'aprenentatge curricular.

La reflexió és l'**element vertebrador** que ens ajuda a aconseguir una forta vinculació i significació dels dinamismes pedagògics bàsics de l'aprenentatge servei: (1) la detecció de necessitats reals a la comunitat, que esdevindran els reptes i el punt de partida dels alumnes, (2) la definició d'una activitat de servei que contribueixi a millorar les necessitats i (3) l'adquisició de continguts, competències i valors propis del currículum dels infants i joves. La correcta articulació d'aquestes tres dimensions ens permetrà dibuixar i definir una bona pràctica educativa.

La reflexió també ens ajuda a **potenciar els aprenentatges**, donar sentit a l'experiència i prendre consciència de la **utilitat social** del projecte. Reflexionar, per tant, esdevé peça clau en el disseny i desenvolupament dels projectes d'aprenentatge servei. De fet, Dewey (1971) afirma: "sense reflexió, una experiència és justament això: una experiència, però no una oportunitat d'aprenentatge". Així doncs, incorporar el procés reflexiu ens facilita la connexió entre l'aprenentatge i el servei, multiplica els aprenentatges i ajuda a promoure el sentit personal i social de l'experiència.

3 La reflexió a la fase de planificació

- **Per què és important la reflexió prèvia a l'execució del servei?**
- **Sobre què podem reflexionar en aquesta etapa?**
- **Quins recursos podem utilitzar?**

La reflexió en els projectes d'ApS és transversal, és a dir, apareix en tots els moments del procés: abans, durant i després de l'acció, és a dir, a les fases de planificació, execució i avaluació.

La reflexió prèvia a l'acció té importància, perquè permet al grup ser conscient dels aprenentatges previs, del punt de partida. Reservar un temps i un espai per a la reflexió abans de començar evita que correm el risc d'oblidar alguns aspectes importants, com els coneixements previs adquirits, i ens permet ser més objectius a l'hora de fer l'avaluació final del projecte. Aquesta pausa reflexiva també ens ajuda a preparar-nos per al servei i compensar els petits fracassos i decepcions que podem tenir durant el procés, perquè el que estem fent és remarcar i subratllar tots els èxits ja assolits fins ara.

Reflexionar durant la planificació d'un projecte d'aprenentatge servei genera un espai en què es constata tot allò que s'ha après, permet preveure com es durà a terme el servei, facilita l'anàlisi i ajuda a qüestionar el perquè i el per a què dels coneixements que s'adquireixen. També possibilita tenir consciència de les destreses... les destreses que es desenvolupen, per valorar, finalment, si tot plegat els permetrà tirar endavant un servei de qualitat a la comunitat. En aquesta etapa, podem reflexionar sobre diversos aspectes:

- Identificar què s'ha après fins ara (conceptes, procediments, valors, habilitats, destreses, competències...) i què s'ha reforçat.

- Valorar els aprenentatges nous i preveure'n la transferència, és a dir, valorar-ne la importància i pensar per a quines noves situacions ens poden resultar d'utilitat i els podríem aplicar.

- Autoavaluar i analitzar les pròpies expectatives permetent a infants i joves situar-se davant del projecte.

- Ajustar i corregir el projecte readaptant-lo de manera realista a les possibilitats dels educands.

En aquesta fase podem:

- Elaborar un **diari del projecte** o un **diari personal** que pot anar acompanyat d'imatges, vídeos... que ajudin a documentar-lo.

- Suggerir **lectures o vídeos** que convidin a la reflexió prèvia a l'acció.

- Compartir un **testimoni** d'algun referent de l'entitat que farà de partenariat amb nosaltres i generar un espai de debat i reflexió conjunta.

- Promoure **jocs i dinàmiques de grup** (diana de valors o roda solidària, cercle dels punts de vista, dibuixar una línia al mig de la classe...).

- Crear situacions de **joc de rol** que ajudin a situar-nos davant del servei.

- Construir un **arbre d'expectatives** que ens permetrà reflexionar sobre què esperen els estudiants del projecte i revisar-lo al llarg del procés.

Les propostes estan desenvolupades a l'annex d'aquest mateix document.

4 La reflexió a la fase d'execució

- **Per què és important la reflexió en l'execució del servei?**
- **Sobre què podem reflexionar en aquesta etapa?**
- **Quines eines podem utilitzar?**

El procés reflexiu durant la fase d'execució té una doble finalitat: (1) promoure que l'activisme propi de l'execució del projecte tingui transcendència en el subjecte de l'acció i (2) facilitar que cada membre del grup percebi que està aprenent molt amb l'experiència i assumeixi que no només dona, sinó que rep molt. Aquest últim aspecte és altament important, perquè ens permetrà modificar entre els nois i noies la mentalitat de donant generós i evitarà el risc de caure en un sentit de caritat i assistencialisme mal entès, especialment en aquells serveis que van destinats a persones.

En paraules de Xus Martín (2009, p. 116), "la reflexió es converteix en un bon antídot contra l'activisme que pot suposar el servei, però també contra l'academicisme en el qual, amb freqüència, deriven els aprenentatges. Introduir el filtre de la reflexió allunya l'acció d'un fer per fer buit de sentit i evita l'adquisició de coneixements l'únic objectiu dels quals és acumular informació sense tenir en compte els continguts culturals rellevants i els problemes que té plantejats la societat".

La reflexió a la fase d'execució ens permet promoure espais específics que ens ajudin a consolidar i sistematitzar els aprenentatges, alhora que ens facilita disposar d'un temps de qualitat per prendre consciència del punt en què ens trobem: valorant les mancances i dificultats que hagin pogut sorgir i els progressos i avenços assolits des de l'inici del projecte. Per tant, d'alguna manera ens ajuda a fer un feedback constant del procés i ens permet preveure accions, avançar-nos al futur, resoldre dificultats i ajustar el projecte fent les correccions que calgui per continuar avançant de manera eficaç i sostenible.

En aquesta fase, és interessant donar continuïtat a algunes de les dinàmiques plantejades a la fase de planificació (diari personal, diari del projecte...), perquè ens permetrà veure l'evolució i donar un enfocament holístic a tot el projecte. Altres recursos poden ser, per exemple:

- Rutines de pensament individuals o en grups de treball o comissions.
- Dinàmiques de jerarquització de valors.
- Compartir en petits grups frases inacabades o creacions artístiques a partir de fotografies, poemes o dibuixos que permetin donar veu a sentiments i emocions.
- Una exposició o presentació en públic on s'exposi davant del grup, en un temps limitat, les vivències de l'experiència. Això obliga el subjecte a reflexionar sobre aquesta i a destriar allò que li ha resultat més significatiu i pensar com ho pot transmetre.

Les propostes estan desenvolupades a l'annex d'aquest mateix document.

5 La reflexió a la fase d'avaluació

- **Per què és important la reflexió a la fase d'avaluació dels projectes d'ApS?**
- **Sobre què podem reflexionar en aquesta etapa?**
- **Quins recursos podem utilitzar?**

La reflexió és l'element que afavoreix l'avaluació continuada de les diverses fases del projecte i garanteix la interiorització dels objectius d'aprenentatge curricular. En tot servei s'aprenen moltes qüestions, però en un projecte d'aprenentatge servei els aprenentatges han de ser conscients i els nois i noies els han de poder avaluar. Per això, és interessant prendre com a punt de partida els objectius d'aprenentatge que, com a educadors, ens vam proposar, però reflexionar també sobre els aprenentatges inesperats i espontanis que no estaven previstos i que han anat sorgint a mesura que el projecte anava avançant.

En aquesta etapa, podem reflexionar sobre:

- els **aprenentatges de conceptes**: Què sabem ara que no sabíem abans? Quina utilitat poden tenir aquests aprenentatges en el futur? Què sabem ara sobre el problema o repte social que hem afrontat? Com definiríem les organitzacions i les persones que hem conegut? Quina visió de la societat ens ha donat aquesta experiència? Què ha estat més difícil, el més fàcil i el més satisfactori?

- els **aprenentatges de procediments i habilitats**: Què hem après a fer? Què sabem fer millor ara que abans? Quines coses que sabíem fer hem pogut aportar al projecte? Per a què ens servirà tot plegat en noves situacions?

- els **aprenentatges d'actituds i valors**: Com hem millorat en autonomia, responsabilitat, esforç, compromís? Quins reptes personals hem pogut superar? Com hem millorat les nostres relacions amb els altres, dins del grup i amb les persones de l'entorn? Quina aplicació tenen aquests aprenentatges a la meva vida en un futur immediat?

Hem arribat al final del projecte d'ApS i justament a la cloenda disposem de recursos que ens ajuden a valorar i autoavaluar el que ha representat aquesta experiència per a nosaltres.

- Muntar una **exposició**.

- Escriure una **carta**.

- Fer un **vídeo** o elaborar un **mural**.

- Compartir **testimonis** o fer una **entrevista** a un company en la qual expliqui les seves vivències.

- Fer una **representació**.

- Recuperar el diari reflexiu i algunes de les dinàmiques que apuntàvem a l'inici del projecte, com l'**arbre de les expectatives**, la **diana de valors** o **roda solidària**, entre d'altres, ens permeten analitzar l'experiència i transformar la mirada ajudant-nos a interioritzar i entendre millor el que hem viscut.

Les propostes estan desenvolupades a l'annex d'aquest mateix document.

6 Amb qui reflexionar?

- **Amb qui hem de promoure els espais de reflexió en els projectes d'aprenentatge servei?**
- **Què ens aporta l'autoreflexió?**
- **Quins aspectes es reforcen a través de la reflexió entre iguals?**
- **Quina importància té la reflexió amb els referents i tutors del projecte i amb els altres participants del projecte?**

La reflexió facilita la connexió entre l'aprenentatge i el servei, multiplica els aprenentatges, permet donar sentit personal i social a l'experiència i ajuda a desenvolupar una millor comprensió dels processos que esdevenen en la proposta educativa en clau d'aprenentatge servei. La reflexió també facilita la possibilitat d'optimitzar i anar millorant el projecte. Però convé tenir ben present que cal reservar un temps i un espai de qualitat per acompanyar aquesta reflexió amb els diversos agents que hi participen.

Podem establir diferents eines de reflexió en funció dels agents als quals va dirigit. L'equilibri entre tots ells ens permetrà viure de manera significativa l'experiència, interioritzar i consolidar els aprenentatges i reajustar allò que calgui al llarg del procés.

L'**escriptura autoreflexiva** o redacció d'un **diari de camp** permet al jovent recollir vivències, emocions i metodologies de treball, consolidant els aprenentatges adquirits a partir de l'experiència viscuda. Permet prendre consciència sobre l'evolució seguida, establir connexions significatives entre els coneixements pràctics i disciplinaris, analitzar els problemes i planificar respostes d'actuació... Per optimitzar l'ús del diari de camp, convé sistematitzar la seva utilització, promovent entregues periòdiques al tutor al llarg de tot el projecte.

La **reflexió entre iguals** o **mecanismes de reflexió conjunta** que s'activen entre els participants del projecte donen un valor afegit a la reflexió perquè aporten una nova mirada sobre allò que s'està vivint, posen en marxa dinamismes constructius basats en la complementarietat i la crítica constructiva, faciliten la resolució de problemes i ajuden a reforçar positivament les fites assolides pels estudiants. Es poden crear espais de reflexió formals o informals en els quals s'assegurin converses, debats, valoracions i revisions entre els participants.

L'**acció tutorial** recau sobre la persona referent que acompanya l'alumnat en el projecte i té com a finalitat facilitar la informació i ajudar els participants a desenvolupar amb èxit la seva activitat, així com enriquir la qualitat de les seves reflexions. Per aconseguir-ho, cal fer un bon seguiment dels joves en els centres on desenvolupen el seu servei i comentar al llarg del curs el diari de camp, és a dir, donar suport als alumnes al llarg de tot el projecte i acompanyar-los. Assegurar aquest seguiment ens permetrà com a docents regular, avaluar, reforçar, guiar, suggerir, enriquir i compartir l'experiència amb els joves que acompanyem.

La persona responsable del projecte d'aprenentatge servei també ha de promoure una comunicació fluida amb les entitats col·laboradores afavorint

la **reflexió conjunta amb els *partners* i els destinataris del servei**. D'aquesta manera es facilita que el servei que els educands ofereixen a la comunitat es desenvolupi amb eficàcia, promovent l'avaluació i valoració en el moment de la cloenda i establint noves perspectives de continuïtat i millora del projecte.

A continuació, facilitem una **graella de doble entrada amb activitats reflexives** que es poden dur a terme als projectes d'ApS tenint en compte el **moment** en què es realitzen i els **agents participants** que les protagonitzen. *

	ABANS DEL SERVEI	DURANT EL SERVEI	DESPRÉS DEL SERVEI
REFLEXIÓ INDIVIDUAL	• Carta a mi mateix sobre el que espero, penso, sento... • Lectura, pel·lícula, documental acompanyat d'un qüestionari inicial. • Diari personal amb el recull previ d'emocions, actituds, aprenentatges necessaris per desenvolupar el servei. • Dinàmiques: diana de valors o roda solidària. • Rutines de pensament paraula/idea/frase conceptes/connexions desafiaments/canvis. • Arbre de les expectatives (1a part individual).	• Diari personal sobre l'experiència o quadern reflexiu. • Dossier d'aprenentatge o *site* reflexiu on recollir les evidències dels aprenentatges assolits. • Bateria de preguntes per pautar el cicle de la reflexió. • Buscar un company o companya de confiança per explicar la pròpia experiència. • Rutines de pensament. • Frases inacabades.	• Activitat creativa: dibuix, poesia... • Escriure una carta o un testimoni personal adreçat a algú que no ha viscut l'experiència. • Rutina de pensament: - abans pensava/ara penso - abans sabia/ara sé - abans valorava/ara valoro.
REFLEXIÓ EN GRUP	• Posada en comú d'esperances, pors, sentit... • Arbre de les expectatives (2a part grupal). • Comentari sobre una lectura, cinema... • Recollida d'articles de diaris o d'altres fonts sobre el tema del servei. • Dinàmiques: cercle dels punts de vista, dibuixar una línia al mig de classe, joc de rols, el vaixell, el treball en equip, dinàmica de les quatre cantonades...	• Joc de rols / dilemes morals / dramatitzacions. • Diari de grup. • Anàlisi i debat sobre el procés. • Exposicions curtes sobre la pròpia experiència. • Dinàmiques de jerarquització de valors.	• Muntar una exposició, fer un vídeo, un mural, una col·lecció de fotos... • Fer una entrevista a un company o companya perquè m'expliqui amb detall les seves vivències. • Dinàmica del cabdell de llana (aranya) per compartir aprenentatges, vivències, establir connexions... • Dinàmica de l'estrella.

	ABANS DEL SERVEI	DURANT EL SERVEI	DESPRÉS DEL SERVEI
REFLEXIÓ AMB ELS *PARTNERS*	• Pensar altres entitats que poden ajudar i sumar-se al projecte. • Fer una reunió conjunta per posar en comú què esperem de l'altra part i pactar els compromisos per ambdues bandes.	• Demanar opinió als joves sobre l'entitat en la qual realitzen el servei. • Demanar opinió a la comunitat: enquestes, trobades... • Fer un anunci per a la ràdio o la TV locals.	• Escriure cartes als diaris sobre algun aspecte de l'experiència. • Fer presentacions públiques de l'acció a la comunitat. • Celebrar l'experiència amb una festa de cloenda.

* La graella original ha estat elaborada pel GREM, tot i que s'han afegit alguns recursos més per tal d'enriquir-la.
http://www.aprenentatgeservei.cat/intra/aps/documents/Eina%201.%20Reflexio%20i%20ApS.pdf

Les propostes estan desenvolupades a l'annex d'aquest mateix document.

7 El binomi reflexió-avaluació

- **És possible l'avaluació contínua de les diferents fases d'un projecte d'ApS sense reflexió?**
- **Es pot garantir la interiorització dels objectius d'aprenentatge curricular sense promoure el procés reflexiu?**
- **Pot utilitzar-se la reflexió per avaluar els projectes d'ApS?**

Els nous paradigmes educatius situen l'alumnat com a protagonista del seu aprenentatge. Aquest fet exigeix transformar no solament la pedagogia, sinó també aplicar una avaluació basada en evidències, una avaluació autèntica (Sanmartí, 2010) que permeti recopilar informació sobre l'aprenentatge de l'alumnat i el seu progrés.

Entenem l'avaluació com un procés continuat que acompanya l'aprenentatge durant les diferents etapes del projecte:

A l'**inici de l'activitat d'ApS**, el professorat ha d'explicitar a l'alumnat els objectius de l'activitat, els criteris que s'avaluaran i les competències sobre les quals se centrarà l'avaluació, tot facilitant indicadors que ho exemplifiquin. L'ús de **rúbriques** permet als educands disposar d'unes pautes que els permetran anticipar-se i prendre consciència de les habilitats i competències que hauran de mobilitzar en la proposta educativa. Facilitar els criteris d'avaluació i definir els graus de qualitat de l'assoliment promou la responsabilitat dels alumnes en la construcció dels seus aprenentatges, així com també la metacognició, és a dir, el desenvolupament del pensament sobre com aprenen.

Durant el **desenvolupament de l'activitat d'ApS**, la tasca d'avaluació-reflexió se centra en l'obtenció d'informació sobre els processos d'aprenentatge i les vivències de l'alumnat, contrastant-los amb els indicadors i criteris competencials compartits anteriorment. En aquesta etapa, l'avaluació té una funció reguladora i permet comprovar, amb la informació recollida, la utilitat dels procediments, l'adquisició dels aprenentatges, l'adequació dels resultats i la satisfacció de tots els agents implicats en el projecte. Aquest procés és clau per poder millorar, corregir i reajustar, si s'escau, aquells aspectes que millorin la nostra participació.

En **finalitzar l'activitat d'ApS**, l'avaluació pren un sentit globalitzador i permet reflexionar sobre el desenvolupament de les activitats d'aprenentatge servei, valorar l'assoliment parcial o total dels objectius inicials i ajudar els alumnes a identificar els punts forts i febles per atorgar-los una qualificació i valorar els resultats obtinguts.

Una anàlisi **DAFO** és una molt bona eina per avaluar-reflexionar sobre les debilitats, amenaces, fortaleses i oportunitats d'un projecte abans de posar-lo en pràctica. Cal diferenciar els **factors interns (fortaleses i debilitats)** i els **factors externs (oportunitats i amenaces)**. Convé especificar l'objectiu del projecte i identificar els factors interns i externs que ens poden ser favorables o desfavorables per assolir els objectius. Entenem per fortaleses les característiques del projecte/equip que li donen un avantatge per assolir els objectius; per debilitats o limitacions, les característiques que situen el projecte/equip en un clar desavantatge per assolir els objectius; per oportunitats, les opcions del medi externes a l'equip que el posen en avantatge i el preparen per assolir l'objectiu, i per amenaces, aquells elements del medi externs a l'equip que podrien causar problemes per assolir l'objectiu.

8 Reflexió i metacognició

- **Què entenem per metacognició?**
- **Pot haver-hi metacognició sense reflexió?**
- **Quin valor afegit aporta la reflexió sobre com aprenem?**
- **Quins recursos ens permeten reflexionar sobre els aprenentatges adquirits?**

Entenem per metacognició **la capacitat que tenim d'autoregular el propi aprenentatge per planificar quines estratègies poden ser aplicades a noves situacions i ser capaços d'implementar-les correctament**. La metacognició possibilita controlar els processos i mecanismes implicats. La metacognició també ens permet detectar possibles errades i avaluar-les per ser capaços de transferir aquests aprenentatges de manera òptima i eficaç en el futur.

Els infants i joves són constructors de coneixement. Davant l'evidència que cadascun aprèn de manera diversa, convé donar diferents possibilitats d'avaluació i oferir-los l'oportunitat de manifestar i demostrar el que han après, posant en pràctica aquests aprenentatges adquirits en nous contextos. Tot plegat ens porta a fomentar l'aprenentatge reflexiu per afavorir en l'alumnat la capacitat d'autoconeixement envers allò que sap i allò que no, ajudant-lo a identificar les possibles errades per donar-li l'oportunitat de millorar els seus aprenentatges, fent-los més significatius i profunds.

L'autèntic protagonisme del centre educatiu hauria d'anar dirigit a ajudar a pensar la persona, a ensenyar a aprendre i descobrir diferents estratègies d'aprenentatge que facilitin el desenvolupament cognitiu dels estudiants. En aquesta línia, disposem de diversos recursos que ens ajuden a fomentar que els joves prenguin consciència sobre el seu procés d'aprenentatge: el **dossier d'aprenentatge reflexiu**, la utilització de **rúbriques** i el ***site*/blog reflexiu** a partir d'una bateria de preguntes que fomenten el **cicle de la reflexió**.

El **dossier d'aprenentatge reflexiu** és una evidència de l'aprenentatge que permet presentar el progrés acadèmic de l'alumnat i així poder proporcionar dades que poden ser vistes, compartides i experimentades per tots els agents que participen activament del procés d'ensenyament-aprenentatge. Aquesta eina ofereix la possibilitat a les famílies i al professorat de tenir accés a l'aprenentatge dels infants i joves, enfortint i emfatitzant el sentit real de les comunitats d'aprenentatge.

L'autoavaluació que fa l'alumne el responsabilitza del seu aprenentatge, i afavoreix que sigui capaç d'examinar els seus coneixements a través de la reflexió. També promou una cultura d'aprenentatge que l'ajudarà a redefinir i establir nous objectius i reptes.

Professorat i alumnat es presenten com un equip durant el procés avaluatiu. Així s'intensifica el diàleg sobre l'aprenentatge i el pensament. L'avaluació conjunta convida l'alumnat no solament a reflexionar i consolidar el seu progrés, sinó també a tenir una responsabilitat conjunta amb el professorat a l'hora d'informar els pares i a fer partícip la família d'aquest procés. La reflexió sobre l'aprenentatge dona l'oportunitat, a uns i altres, de plantejar noves fites d'aprenentatge.

9 Reflexió i competències avui

- **Què ens demana l'educació del segle XXI?**
- **Com podem adquirir un aprenentatge ric en competències?**
- **Podem integrar la finalitat educativa i solidària dels projectes d'ApS sense passar-ho per la reflexió?**
- **Quines són les competències per conviure amb el segle XXI? Quin paper juga la reflexió en la seva adquisició?**

L'**educació és una utopia necessària**: "en la perspectiva dels nombrosos desafiaments que ens reserva el futur, l'educació és un factor indispensable per tal que la humanitat pugui aconseguir els ideals de pau, llibertat i justícia social. En concloure el seu treball, la comissió expressa el seu convenciment que l'educació ha de jugar un paper fonamental en el desenvolupament continuat de les persones i de les societats". (Delors, 1996).

Tenim el repte de promoure una educació de qualitat, assegurant a la vegada un aprenentatge integral que es recolzi en els quatre pilars per l'educació del segle XXI. Els projectes d'aprenentatge servei incideixen positivament en el desenvolupament acadèmic i cognitiu dels estudiants (*aprendre a aprendre*), el seu desenvolupament vocacional i professional (aprendre a fer), desenvolupament ètic, moral i personal (*aprendre a ser*) i desenvolupament social i cívic (*aprendre a viure junts*). Cal que la integració i assimilació global de tots aquests aprenentatges i competències passi sempre pel sedàs de la reflexió.

La pedagogia de l'aprenentatge servei ofereix eines didàctiques concretes per al desenvolupament d'actituds prosocials; per això, en aquest tipus de projectes la finalitat educativa i la finalitat solidària es complementen. Com podríem donar sentit als aprenentatges millorant la cohesió ciutadana i la inclusió social? Com podem enfortir el capital social de la comunitat i reforçar el descobriment de l'alteritat? Per ser capaços d'unir èxit acadèmic i compromís social i treballar en xarxa sumant sinergies entre els agents educatius i socials, ens cal alguna cosa més que "passar a l'acció" i participar. Convé, per tant, partir d'una reflexió personal i col·lectiva que ens empeny a obrir l'escenari educatiu a l'entorn i a interioritzar que hi ha una altra manera d'aprendre més contextualitzada i encarnada a la realitat propera.

Si l'educació té sentit és perquè ens defineix unes fites i línies d'actuació que permetran l'alumnat incorporar competències que els portin a ser millors companys, alumnes i ciutadans. En paraules de Carles Monereo (2007): "més enllà de totes les incerteses i relativismes de la societat postmoderna, si eduquem és perquè creiem que hi ha coneixements, valors i, en suma, unes competències més desitjables que d'altres, i per tant volem que el nostre alumnat sigui més competent i més capaç, un peatge probablement necessari per aconseguir també que siguin més feliços".

Fomentar l'educació integral, el desenvolupament de la competència ciutadana i enriquir l'educació en valors no es pot fer des d'un enfocament teòric, sinó a través de processos d'acció-reflexió, és a dir, des de la pràctica i la reflexió sobre la pràctica. Convé incorporar la realitat als continguts acadèmics i aproximar l'aprenentatge a la vida, donant sentit als aprenentatges i afavorint les tres dimensions de la competència social i ciutadana: (1) comprendre la realitat social, (2) cooperar i conviure i (3) exercir la ciutadania democràtica i contribuir a la millora de la societat. Tot plegat només es pot adquirir si som capaços de crear escenaris propicis per a la reflexió i l'acció.

10 Reflexionar per millorar

- **Com podem millorar els projectes d'ApS?**
- **Quines implicacions té la reflexió en la sostenibilitat dels projectes d'ApS?**
- **Es pot valorar un projecte sense reflexionar?**

La reflexió és un **element nuclear i vertebrador** present, de manera implícita i explícita, al llarg de tot el projecte d'aprenentatge servei que permet enllaçar l'aprenentatge amb l'experiència viscuda i donar un sentit personal i social als estudiants, facilitant així l'adquisició de nous coneixements l'esperit crític.

Reflexionar serveix per aturar-nos i valorar com ha anat l'experiència, com ha estat viscuda pels alumnes i professors/tutors, pels "usuaris del servei" i per les contraparts. Reflexionar ens ajuda a valorar i reforçar positivament tot allò que s'ha assolit correctament, però també ens ha de permetre avaluar per millorar. Convé trobar espais i temps de qualitat que fomentin el sentit crític d'allò que hem viscut, i ens porti a prendre decisions en relació amb la sostenibilitat, continuïtat i millora del projecte en un futur immediat.

Parafrasejant el proverbi africà que diu que per educar un infant fa falta la tribu sencera, per millorar els projectes d'aprenentatge servei també ens fa falta tota la tribu: tots els agents que han participat activament a les diverses etapes de planificació, execució i avaluació. Però sobretot ens cal filtrar l'experiència des del sedàs de la reflexió compartida i enriquida per tots els participants perquè esdevingui oportunitat i repte de nous projectes o, si més no, que ens faciliti la seva continuïtat.

Al Projecte Social del Col·legi Mare de Déu dels Àngels, al llarg del 2n trimestre de curs, els joves de 1r de Batxillerat que hi participen realitzen una activitat de reflexió individual que consisteix a escriure un seguit de **frases inacabades** en les quals es recull la valoració de l'experiència. Algunes d'aquestes frases són: la meva aportació a l'acció social ha estat... / quan penso en la tasca que estic desenvolupant em sento... / considero que les tasques que faig millor són... perquè... / aquells aspectes que hauria de millorar són... / si pogués canviar alguna cosa seria... Aquest treball reflexiu es fa primerament de manera individual i després es comparteix en petits grups de joves que han coincidit fent el servei a les mateixes entitats (AACIC, AREP, Creu Roja, Càritas, Espai Gent Gran 3.0...). Paral·lelament a aquesta activitat de reflexió, en finalitzar cada trimestre també es fan **trobades/reunions de valoració/reflexió/avaluació amb els joves i les contraparts** per reforçar els aspectes positius i trobar solucions a les possibles dificultats o aspectes negatius que convé millorar.

11 Bibliografia

Batlle, R. *Educación para una ciudadanía solidaria*, 2012.
<http://slideplayer.es/slide/3518126/>
(Darrera consulta: 30 de gener de 2018)

Carmona A. *et al*. *Educar con sentido*. Barcelona: Edebé, 2016.

De la Cerda, M. Amics i amigues de lectura, 2012. *Compromís cívic i aprenentatge a la universitat : experiències i institucionalització de l'aprenentatge servei*

Del Pozo M. *Aprendizaje inteligente*. Barcelona: TekmanBooks, 2012.

Delors, J. *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Centre Unesco de Catalunya, 1996.

Dewey, J. *Democràcia i Educació*. Buenos Aires: Losada, 1971.

Furco, A. *Impacto de los proyectos de Aprendizaje-Servicio*. 2005.
<https://apsvalors.files.wordpress.com/2016/06/educar-con-sentido.pdf>
(Darrera consulta: 30 de gener de 2018)

Martín, X. "La pedagogia del aprendizaje servicio", dins de PUIG, J. M. (coord.) *Aprendizaje y Servicio (ApS): Educación y compromiso cívico*. Barcelona: Graó, 2009.

Martínez, A. i Gómez, I. (coord.). *Educar para el encuentro: Aprendizaje-Servicio como oportunidad para el desarrollo de una ciudadanía activa*. Madrid: Editorial Khaf, 2017.

Martínez-Odría, A. "Service-learning o aprendizaje-servicio. La apertura de la escuela a la comunidad local como propuesta de educación para la ciudadanía", dins de *Bordón*, 59 (4): 627-640, 2007.

Mendía, R. "El ApS, una metodología para el desarrollo de la competencia social y ciudadana", dins de Uruñuela, PM. (coord.): *El aprendizaje –servicio, un método para la EpC y los Derechos Humanos*. Monográficos Escuela, 2013.

Monereo, C. "Competencias para (con)vivir con el siglo XXI", dins de *Cuadernos de Pedagogía*, 370: 12-18, 2007.

Páez, M. i Puig, J. M. "La reflexión en el aprendizaje-servicio", dins la *Revista internacional de educación para la justicia social*, 2(2): 13-32, 2013.

Puig, J. M. (coord.). *Aprendizaje y Servicio (ApS): Educación y compromiso cívico*, Barcelona: Graó, 2009.

Puig, J. M., Batlle R., Bosch C. i Palos J. *Aprenentatge Servei: Educar per a la ciutadania*. Barcelona: Octaedro, 2006.

Sanmartí N. *Avaluar per aprendre: L'avaluació per millorar els aprenentatges de l'alumnat en el marc del currículum per competències*. Barcelona: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, 2010.

Tapia, N. *La pràctica solidària com a pedagogia de la ciudadania activa*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. 2005. (*Debats d'Educació, 6*).

Tesouro, M. "La metacognición en la escuela: la importancia de enseñar a pensar", dins d'*Educar*, 35: 135-144, 2005.
<http://www.raco.cat/index.php/educar/article/viewFile/20830/20670>
(Darrera consulta: 30 de gener de 2018)

Think Tv. *Portfolio del estudiante*, 2013.
<http://www.think1.tv/index.php/es/video/wooranna-park-portfolio-del-estudiante-es>
(Darrera consulta: 30 de gener de 2018)

12 Annex: eines i recursos per a la reflexió

Estratègies i activitats reflexives per als projectes d'ApS on s'expliciten els aspectes sobre els quals ens permet incidir.*

ESTRATÈGIA	QUÈ PERMET TREBALLAR?
ESCRIURE UNA CARTA PER A UN MATEIX	Permet fer una reflexió sobre les expectatives i les motivacions que tenim en relació amb el projecte.
DISCUSSIÓ SOBRE EXPECTATIVES O PREOCUPACIONS	Posada en comú d'aquells elements que ens creen inseguretat, per generar la cohesió entre els participants.
RESUM DE CONTINGUTS	Selecció, ordenació i seqüenciació de la informació més rellevant, la qual cosa fa que els participants facin un exercici d'anàlisi.
ASSAIG O CARTA	Exposició de l'alumne del seu pensament/opinió amb una finalitat persuasiva o reivindicativa.
DIARI DE L'EXPERIÈNCIA	Sistematització del projecte, en un primer moment ordenant els esdeveniments en ordre cronològic i en un segon moment realitzant una anàlisi, una síntesi i una interpretació crítica del procés.
LECTURES	Lectura i comprensió de documents que permeten visualitzar la necessitat social i reflexionar sobre les causes i conseqüències d'aquesta.
JOCS I DINÀMIQUES DE GRUP	Activitats àgils i lúdiques que inclouen qüestions de caràcter teòric i pràctic mitjançant l'experiència vivencial participativa; és a dir, a partir del que el participant sent i viu.
VALORACIÓ DELS APRENENTATGES I TRANSFERÈNCIA	Activitat que permet identificar i fixar els aprenentatges i vincular-los a la realitat i a l'entorn més proper.

AUTOAVALUACIÓ	Exercici per repensar, reflexionar i valorar allò que han après i fet durant el projecte.
PROPOSTA DE PROJECTE	Reflexió sobre la coherència i l'eficàcia dels aprenentatges i el servei en relació amb la necessitat social detectada.
DISCUSSIÓ I DEBAT	Foment de la reflexió individual i grupal, tenint en compte diferents opinions sobre una mateixa temàtica.
DIARI REFLEXIU	Recull de reflexions, sentiments i activitats vinculades al procés d'aprenentatge i al servei realitzat.
DOSSIER D'APRENENTATGE (PORTFOLI)	Selecció d'evidències recollides de manera reflexiva al llarg d'un període de temps determinat i presentades en un suport analògic o digital.
ESTUDI DE CAS (DILEMES ÈTICS)	Narració en la qual es planteja una situació possible i conflictiva moralment. Els participants han d'escollir entre dues solucions possibles, argumentant la seva decisió i reflexionant sobre els pros i els contres de cadascuna de les opcions.
TREBALL DE REFLEXIÓ	Activitat que permet detectar i pensar en els elements clau de l'experiència.
PRESENTACIÓ FINAL A L'AULA	Dur a terme un procés de reflexió i síntesi per tal de presentar els punts clau dels aprenentatges i del servei que han realitzat.
TREBALL ANALÍTIC FINAL	Analitzar en profunditat el projecte d'ApS realitzat amb la finalitat d'introduir millores o modificacions.
QÜESTIONARIS DE REFLEXIÓ	Identificar i reflexionar sobre les intencions, motivacions i finalitats de les accions, tot exercitant la posició crítica, responsable i constructiva amb cadascuna de les activitats realitzades.
VISUALITZACIÓ DE SITUACIONS D'APRENENTATGE SIGNIFICATIU	Activitat introspectiva que convida a identificar individualment experiències de la vida personal significatives, en relació amb una temàtica específica, per identificar que es va aprendre.
MAPES CONCEPTUALS	Ordenació, classificació jeràrquica i relació entre els coneixements mitjançant un procés de reflexió.
TALLERS DE GESTIÓ DE RECURSOS	Disseny i gestió d'algunes parts del projecte que convida a reflexionar sobre la importància d'organitzar de manera equitativa i eficient els recursos de què disposen.
REFLEXIÓ SOBRE OBSTACLES I ALTERNATIVES DE SOLUCIÓ (DAFO)	Reconeixement de les debilitats i les fortaleses del projecte i detecció de les amenaces i les oportunitats externes existents amb la finalitat de trobar alternatives de solució.
JOC DE ROLS/ DRAMATITZACIONS	Representació d'una situació real o hipotètica representant diferents papers amb la finalitat de copsar diferents perspectives d'una mateixa situació i comprendre millor posicions diferents de la pròpia.
SIMULACIONS/ REPRESENTACIONS	Vinculació de la teoria a la pràctica, possibilitant el vincle entre coneixements abstractes i la realitat mitjançant la posada en pràctica dels aprenentatges de manera interactiva i reflexiva.
COLLAGE/MURAL	Síntesi dels elements més importants del projecte, afavorint la capacitat de prioritzar aquells aspectes fonamentals que donen sentit al projecte.
VÍDEO	Captar l'essència del projecte i deixar constància de les reflexions dels participants.
EXPOSICIÓ FOTOGRÀFICA	Fer visible la feina feta, desenvolupar la capacitat crítica de la realitat i plasmar la pròpia opinió de manera artística.
ENTREVISTA	Contactar amb persones expertes o que coneixen la temàtica que estan treballant. Aquestes persones poden aportar punts de vista diferents i fomentar la reflexió.

* L'original, elaborat pel GREM a:
http://www.aprenentatgeservei.cat/intra/aps/documents/Eina%202.%20Estrategies%20de%20reflexio.pdf

12.1 Recursos per a la fase de planificació

A continuació, trobem una **taula per programar**, definir i pensar les **activitats reflexives** per dissenyar un projecte d'aprenentatge servei.

	ABANS DEL SERVEI	DURANT EL SERVEI	DESPRÉS DEL SERVEI
REFLEXIÓ INDIVIDUAL			
REFLEXIÓ AMB GRUP			
REFLEXIÓ AMB ELS *PARTNERS*			

* La graella original ha estat elaborada pel GREM.
http://www.aprenentatgeservei.org/intra/aps/documents/Eina%203.%20Activitat%20sobre%20la%20reflexio.pdf

VISIONAMENT D'UN VÍDEO I QÜESTIONARI INICIAL

A continuació, vegem un exemple concret de com treballar un vídeo i un qüestionari en la fase de planificació.

Després de veure el vídeo *Voluntariat: construint Càritas* es convida l'alumnat a fer una petita reflexió facilitada a través del qüestionari que compartim a tall d'exemple. També es podria partir del testimoni d'un referent de l'entitat que fa de *partner* i, a partir d'aquí, generar un col·loqui- debat reflexiu. En tots dos casos, es dona una reflexió prèvia individual i posteriorment compartida.

Nom i cognoms: **Classe:**

Després de veure aquest petit vídeo sobre el voluntariat de Càritas, respon breument a les preguntes següents:

- Coneixies la tasca que es fa des de Càritas?
- T'ha sorprès l'àmplia xarxa de serveis i voluntariat que ho fan possible? Explica breument els àmbits als que es treballa des de Càritas i destaca l'àmbit que més t'hagi cridat l'atenció.
- Com a futur voluntari/ària, què et mou, és a dir, quines són les teves **motivacions** a l'hora de triar l'acció de servei al qual et compromets al llarg d'aquest curs? Per què l'has triat?
- Què creus **que pots aportar** a través d'aquest compromís de servei que viuràs des del Projecte Social de l'escola?
- Què **esperes** de la teva acció de servei?
- Quines **pors, obstacles, dificultats**... creus que poden sorgir o tens abans de començar com a voluntari/ària?
- Abans de començar amb la teva acció social, et planteges **necessitats concretes** que creus que t'ajudarien a desenvolupar i viure millor el teu servei? (formació, acompanyament...)

DINÀMICA: DIANA DE VALORS O RODA SOLIDÀRIA

A continuació, vegem com treballar aquesta dinàmica.

Individualment, els alumnes pensen quins són els valors clau que han de desenvolupar a l'hora de fer la seva acció de servei. Anoten un valor a cada paper/*post-it* i, posteriorment, en grups de 3, els agrupen i categoritzen fins a aconseguir seleccionar-ne un total de 12. Un cop fet el treball en petits grups, es fa una posada en comú i es pacta amb tot el grup classe quins són els valors i qualitats clau que s'analitzaran i definiran. Es reparteix un paper a cada alumne on hi ha una roda amb diferents punts de colors que serà on s'anotaran els valors/qualitats triats, i cadascú s'haurà de puntuar de l'1 al 10 en funció de si considera tenir-lo poc interioritzat i assolit, o molt. Paral·lelament, es dona una taula que permet anotar la definició del valor i una petita reflexió sobre com consideren tenir-la adquirida. Aquesta diana de valors o roda solidària es recupera al final del projecte, ja que permetrà fer una bona autoavaluació i valoració dels progressos assolits pels joves. Si la nova diana s'engrandeix, voldrà dir que l'experiència de servei ens ha fet millorar els aspectes que hem valorat. Alguns de les qualitats que poden sorgir entre l'alumnat abans de categoritzar i agrupar les qualitats són: responsabilitat, iniciativa, compromís, paciència, respecte, creativitat, emprenedoria, solidaritat, optimisme, eficàcia, generositat, empatia, capacitat d'innovar, sociabilitat...

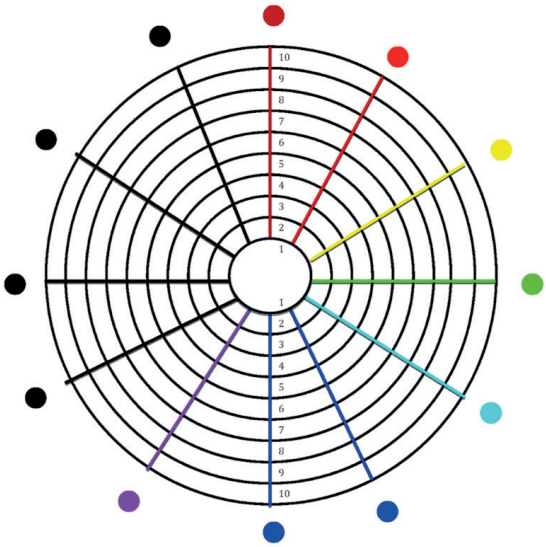

RUTINES DE PENSAMENT: PARAULA/IDEA/FRASE

Una altra possibilitat és que després de llegir un text o visionar un vídeo —en aquest exemple fem referència al visionament del curtmetratge *The Lost Thing**— es demana als alumnes que individualment seleccionin una **paraula** que els hagi cridat l'atenció; una **idea** que els hagi resultat significativa i una **frase** que els hagi ajudat a comprendre el text/que reculli la síntesi del vídeo o que algun dels personatges hagi dit. Posteriorment, es comparteix en petits grups cooperatius i el secretari va anotant el que els altres van dient; a partir d'aquí, es troben els temes que hi ha en comú, quines implicacions i interpretacions es donen a la història, i es pot finalitzar fent debat amb el grup classe.

* *The Lost Thing* (2011), curtmetratge guanyador de l'Oscar a millor curtmetratge d'animació.
https://www.youtube.com/watch?v=kiryf5dlXdk

RUTINES DE PENSAMENT: CONCEPTES/CONNEXIONS/ DESAFIAMENTS/CANVIS

Després de llegir un text o de visionar un vídeo —en aquest exemple fem referència al visionament del curtmetratge *Bilu e Joao, All the Invisible Children**— es fomenta l'espai de reflexió amb una rutina que ajuda els alumnes a establir connexions entre noves idees i coneixements previs, alhora que desafia, interpel·la i qüestiona sobre quins haurien de ser els canvis en relació amb les nostres actituds i accions. Aquesta rutina es pot treballar de manera cooperativa en grups de 3-4 alumnes i, al final, compartir les reflexions en grup aula.

CONCEPTES
Quines són les grans idees?

CONNEXIONS
Com les connectaries amb el que ja sabem?

DESAFIAMENTS
Què representa un desafiament per a nosaltres?

CANVIS
Quins canvis hi ha a les nostres actituds i accions?

* *All the Invisible Children*
https://www.youtube.com/watch?v=pWC7pHoRJ-M

ARBRE DE LES EXPECTATIVES

A les primeres sessions del projecte d'ApS es planteja als joves que anotin el que esperen de la proposta que els fem. Cal que concretin les seves il·lusions, expectatives..., tot allò que els predisposa a participar de l'experiència que els proposem. Ho poden anotar en un *post-it* en forma de fulla o bé en un paper/cartolina en forma de fulla que poden dissenyar i decorar ells mateixos, per personalitzar-ho encara més, i que després podran enganxar en el pòster de l'arbre amb una mica de *blu-tack*. Hi ha una primera part de reflexió i elaboració individual, i és important que sigui així perquè la proposta que formulem als joves és la mateixa per a tots, però les seves expectatives i el que n'esperen pot ser molt divers, i la riquesa d'aquesta dinàmica està justament a compartir amb tot el grup classe. La manera de fer-ho és molt senzilla: es tracta d'enganxar les fulles amb les expectatives a les arrels de l'arbre (pòster/mural) que tindrem ben visible sostingut a la paret o a la pissarra.

En acabar el projecte i quan estiguem valorant i avaluant l'experiència amb l'alumnat, recuperarem les expectatives i, en cas que s'hagin acomplert una mica, situarem les fulles al tronc de l'arbre; si s'han acomplert del tot, les posarem a la copa de l'arbre. És important fer notar que seria aconsellable que totes les fulles escalessin posicions en el mural perquè significaria que la vivència s'ha ajustat al que els seus protagonistes esperaven d'ella. En cas que no sigui així, tampoc no cal fer-ne una valoració negativa, ja que moltes vegades les nostres expectatives no són realistes o d'alguna manera esperem alguna cosa de l'experiència i aquesta ens sorprèn amb noves aportacions que no són les que esperàvem, però són igualment enriquidores.

Aquesta dinàmica és una molt bona eina també per treballar-la amb els alumnes de tutoria quan iniciem un curs i anar-la revisant en finalitzar els trimestres o a final de curs.

12.2 Recursos per a la fase d'execució

ACTIVITAT DE REFLEXIÓ A PARTIR D'UN ARTICLE DE DIARI

A continuació, facilitem un exemple d'activitat de reflexió plantejada a alumnes de 1r de Batxillerat durant el segon trimestre de curs, quan ja fa uns mesos que s'ha iniciat la seva experiència de servei a la comunitat, en la qual se'ls convida a reflexionar sobre un article de diari sobre l'altruisme a partir d'una **rutina de pensament: què hi veig?/què en penso?/què sento?/què em pregunto?** i, posteriorment, se'ls demana que redactin la seva experiència com a voluntaris. Com que prèviament han llegit diversos testimonis a les entrevistes que apareixen a l'escrit de diari, se'ls demana que facin de cronistes d'un *magazine* sobre voluntariat. Podran acompanyar el seu text d'una fotografia significativa per a ells. Després, amb els escrits, es pot fer una exposició a l'escola.

Altruismo
La vanguardia
28 de febrero'09

Nom i cognoms: **Classe:**

Según los especialistas el altruismo se lleva en los genes. No sólo ayuda a los demás, sino que forma parte de la receta para tener una salud física y mental en condiciones. Además, los testimonios recogidos por Es lo certifican. Ya no hay duda

NO ES POR TI, ES POR MÍ

"LO RECOMIENDO SIN DUDAR"

Texto María Leach

Ejercicio regular, dieta mediterránea, no fumar... son recomendaciones que mejoran nuestra calidad de vida, a las que hoy debemos sumar una nueva: ayudar a los demás. Los beneficios psicológicos de un comportamiento altruista son casi comparables a los de los antidepresivos: elevan la autoestima y mantienen la mente en buena forma.

Es bien sabido el valor social y humano que entrañan las labores solidarias, así como el impacto positivo que tienen en aquellos que las llevan a cabo. ¿Quién no se siente mejor después de echar una mano a quien lo necesita? Sin embargo, los beneficios de estos actos desinteresados no acaban en una emoción gratificante capaz de deleitar nuestra conciencia. Según los últimos estudios científicos, el altruismo también sirve para ayudarnos a nosotros mismos, más concretamente, a nuestra salud mental. El estrés, la ansiedad, la tristeza o la depresión resultan menos dañinos cuando desarrollamos la solidaridad que todos llevamos dentro.

De hecho, somos portadores de una fuerza genética bondadosa y compasiva, que nos impulsa a ayudar a nuestros semejantes. A lo largo de la historia de la evolución humana, esta cualidad ha permitido asegurar la supervivencia de nuestra especie. Sobre todo en los momentos de tragedia: si no estuviéramos diseñados para socorrernos los unos a los otros, probablemente hoy el mundo sería bastante distinto, ¿no crees? Tal como explica el doctor Luis Rojas Marcos, profesor de psiquiatría de la Universidad de Nueva York, llevamos el altruismo metido en nuestro equipaje genético: "Ayudar al prójimo forma parte inseparable de nuestro instinto de conservación y es uno de los pilares que explican el avance del género humano. Las comunidades de personas unidas por fuertes lazos de protección, de reciprocidad o de cuidados mutuos aumentan las probabilidades de que sus genes estén representados en generaciones futuras, pero también de prosperar más que los colectivos fragmentados por la codicia o el individualismo. Y es algo que cada día va a más, porque detrás está la fuerza de la selección natural".

Estas fueron algunas de las ideas que Luis Rojas Marcos empezó a barajar tras presenciar los trágicos atentados del 11-S en Nueva York: "Ese mismo día, a las seis de la tarde, se formaron a las puertas del hospital colas interminables de gente que exigía ayudar. Se sentían con el derecho de hacer algo, ya fuera donar sangre o recoger escombros, y se negaban de forma rotunda a quedarse de brazos cruzados. El comportamiento solidario es un impulso que ha existido siempre pero que, cuando no suceden calamidades, se hace menos llamativo".

Por ello, en el día a día de las sociedades modernas, con nuestras necesidades cubiertas y la supervivencia asegurada, dicho imperativo natural de ayudar a los demás se ha transformado en una especialidad llamada voluntariado. La persona voluntaria es aquella que, por elección propia, dedica una parte de su tiempo a la acción solidaria sin recibir remuneración a cambio. No obstante, las propiedades de los actos altruistas no terminan en las de resarcir un instinto. Sabernos socialmente útiles, en cierto modo, hoy también nos permite sobrevivir. Quizás no nos salve la vida de forma literal, pero sí que puede hacerla bastante más llevadera.

No en vano, desarrollar el altruismo puede significar un fantástico remedio contra algunos de los males más extendidos de la presente era. Para María Regás, psicóloga clínica y fundadora del proyecto social ArtperTots, es una de las vías a nuestro alcance para desprenderse del frenetismo y la superficialidad que imperan en el estilo de vida actual: "Creo que hay un sentimiento general de soledad. Nos imponemos tantas obligaciones que nos faltan momentos libres para compartir. No hay que olvidar que el ser humano es un animal social, y compartir es una necesidad básica e imprescindible para la raza. Dedicamos muchas horas a alimentar el estrés, el consumismo y el vacío existencial, pero muy poco a eliminarlos. Al final, la sensación que nos queda es de frustración". De ahí la conveniencia, según la psicóloga, de promover las relaciones humanas y buscar un hueco para dedicarse puramente a las personas, sin más. "La conexión y el apoyo entre semejantes actúa como un antídoto. Si además les ayudamos, nos sentimos útiles y necesarios, y nuestros problemas se vuelven un poquito más pequeños. Salir del entorno natural y entrar en contacto con otras realidades es una bocanada de aire fresco: valoras lo que tienes, sopesas lo que es realmente importante y evitas ahogarte en tus preocupaciones diarias".

LA ÚLTIMA RECETA DE SALUD ES UNA HORA DE LABOR SOCIAL A LA SEMANA

En esta línea, la última receta de salud física y mental del doctor Luis Rojas Marcos consiste en dedicar a labor social una hora a la semana. Ante el desánimo, el agobio y la apatía, para superar un trauma, o simplemente con el fin de asegurarse una fuente extra de satisfacción, el psiquiatra prescribe voluntariado antes que fármacos. Y es que los valiosos efectos de ayudar a los demás se extienden mucho más allá de lo evidente, siendo igual de positivos para el que recibe los cuidados como para el que los ofrece. "Ayudar a los demás es ayudarnos a nosotros mismos porque al hacerlo siempre nos vamos a sentir mejor. Una tarea voluntaria y regular, en la que utilizamos nuestras habilidades y talentos en beneficio de otros, contribuye a fomentar la autoestima, la autonomía, el sentido de la propia competencia, y nos recompensa con el placer y el orgullo de sabernos útiles ante la sociedad", enumera. Una retahíla de bondades a las que se añaden las descubiertas recientemente por diversos estudios científicos. Se ha demostrado que las personas que destinan parte de su ► tiempo libre a labores altruistas reducen las probabilidades de abusar del alcohol o de las drogas e incluso duermen mejor, desterrando el insomnio. En suma, tienen mejor concepto de sí mismas, gozan de mejor salud y disfrutan más de la vida.

ES.
28 DE FEBRERO DEL 2009 24

"ES COMO ALGO DULCE QUE TE ATRAPA"

"AYUDAR A LOS DEMÁS ME DA PAZ"

Por si fuera poco, la satisfacción que se obtiene al ejercer labores sociales actúa como un amortiguador ante los fracasos, rupturas o miedos, manteniendo altos los niveles de entusiasmo y esperanza, que tanta falta nos hacen cuando atravesamos por momentos difíciles. Según Rojas Marcos, ayudar a los demás puede ser una manera inteligente de asegurarse emociones agradables. Las mismas que después nos protegerán como un escudo frente a los problemas: "Los grandes millonarios no invierten todo su capital en el mismo negocio, sino que reparten su dinero entre varios, de manera que si en uno va mal, en el otro pueda ir bien, y compensar así las pérdidas. Esto mismo debemos hacer nosotros con nuestra felicidad: buscar fuentes diversas de satisfacción con la vida, que no estén necesariamente conectadas entre sí. Igual que tienes tu pareja, tus amigos, tu trabajo... el voluntariado puede añadirse como una parcela más. Si te ocurre alguna desgracia en alguno de esos ambientes, tendrás el resto para amarrarte y salir a flote".

Da igual el motivo que nos lleve al voluntariado, o cuál sea la tarea que elijamos, los resultados siempre devienen positivos. Cualquier pequeña contribución es válida y aportará calidad a nuestros momentos de ocio, llenándolos de sentido: desde cuidar niños hasta limpiar un parque. Existen, por tanto, muchas oportunidades para desarrollar labores sociales, pero si queremos comprobar en carne propia sus virtudes, debemos encontrar aquella que encaje con nuestro perfil y expectativas. Hallar la ideal pasa por seguir tres sencillos pasos, recomienda la psicóloga María Regás: "Primero debemos preguntarnos qué podemos aportar. Es decir, averiguar a qué tipo de población nos gustaría ayudar y cómo. Después, buscaremos una organización establecida y regulada a través de la cual funcionar como voluntarios, donde nos informaremos de sus necesidades. Por último, nos plantearemos de manera realista si vamos a poder cumplir o no con lo que se nos pide". Tras la aplicación de estos consejos se abre la puerta del voluntariado. La puede traspasar toda persona que desee vivir una experiencia cuanto menos significativa que, si bien exige ciertas dosis de responsabilidad y compromiso, también reporta grandes beneficios terapéuticos para el espíritu, la mente y el cuerpo. Sea magia o sea ciencia lo que se esconde detrás del altruismo, lo que es seguro es que quienes lo han probado no se cansan de repetir que el sacrificio invertido es muy pequeño en comparación con el tremendo bienestar que se obtiene a cambio, a todos los niveles. Así las cosas, la solidaridad cobra hoy una nueva dimensión y ya se puede decir que no sólo es hermosa y gratificante, sino también altamente saludable. ■

PRIMERO HAY QUE AVERIGUAR A QUIÉN QUEREMOS AYUDAR Y CÓMO

"SOY MUCHO MÁS FELIZ CUANDO DOY"

Nom i cognoms: **Classe:**

I tu, què hi dius?

Projecte Social

09 de gener de 2012

Et proposem que facis una lectura individual de l'article publicat a LA VANGUARDIA i que emplenis la següent rutina de pensament que després compartirem en grup.

Què hi veig?	Què en penso?
Què sento?	**Què em pregunto?**

ARA ET TOCA A TU

En aquest recurs es proposa als alumnes el següent:

Ets el cronista d'un magazine de voluntariat i et toca escriure la teva experiència com a voluntari. Hauries d'explicar què representa l'acció social que estàs duent a terme a través de l'escola i fer una petita reflexió sobre com ho estàs vivint.

Si vols, et pots ajudar d'aquestes preguntes per escriure-la, amb quina entitat col-labores?

- Et sents part de l'equip de Càritas, Creu Roja, l'AACIC, l'Esplai,...?
- Han sorgit dificultats al llarg del curs? Com les has solucionat?
- Quines noves realitats o necessitats socials has conegut a través de l'experiència de servei? Què t'ha sorprès?
- Quins aprenentatges t'ha aportat aquesta experiència? *(escriu-ne 3)*?
- Creus que aquesta experiència t'ajuda a crèixer com a persona?

RUTINA DE PENSAMENT: CERCLE DE PUNTS DE VISTA

En aquest cas, presentem una rutina que permet explorar un tema des de diferents perspectives. Vegem el procés que proposem i un exemple concret de com desenvolupar-lo.

Primer hem d'escollir la temàtica sobre la qual ens centrarem. Després, convé fer una llista a partir d'una pluja d'idees de diferents perspectives en relació amb el tema escollit, de manera que, fent ús de la rutina, podrem anar explorant-les.

La finalitat d'aquesta rutina és permetre als alumnes empatitzar amb diferents maneres de pensar i sentir. D'aquesta manera, se'ls ofereix la possibilitat de posicionar-se des d'un principi amb un punt de vista i compartir-lo amb els seus companys. Es pot treballar de diferents maneres.
Aquí van un parell de propostes concretes:

- Dibuixar un cercle gran enmig del pati col·locant al mig el tema i la pregunta sobre la qual treballarem els punts de vista. Per exemple, "ser voluntari per a mi avui és..." i, al voltant d'aquest tema, col·loquem diferents respostes possibles: experiència enriquidora, motiu per fer nous amics, molt avorrit, viure noves experiències, un compromís, una experiència divertida, un repte, una responsabilitat que pesa... Es demana als alumnes que caminin en silenci al voltant del cercle, tot passejant per cadascuna de les opcions. Finalment, s'han d'aturar en aquella amb la qual estiguin més d'acord. A partir d'aquest moment, es promou el diàleg entre les persones que han triar el mateix ítem i es convida a una reflexió global final.

- Després de visionar una pel·lícula, s'ha de llegir el capítol d'un llibre o un document determinat que ens interessi treballar, com per exemple "Tipos de voluntarios"*. S'hi presenten diferents punts de vista sobre els quals es demana als joves que empatitzin amb diferents perspectives i responguin de manera cooperativa què pensen en relació amb el tema; també han de fer una petita descripció de cada punt de vista i formular una pregunta des del punt de vista de cada personatge. A continuació, disposeu d'un exemple gràfic que es va treballar en un projecte interdisciplinari després d'utilitzar com a punt d'entrada el visionament de la pel·lícula *El patriota*.

Penso...
sobre aquest tema des del punt de vista de cadascun dels personatges.

Descric...
el tema des del punt de vista de cadascun dels personatges.

Formulo...
una pregunta des del punt de vista de cadascun dels personatges.

RUTINA DE PENSAMENT
CERCLE DE PUNTS DE VISTA

Aquesta rutina ajuda els estudiants a considerar diferents punts de vista i perspectives implicades a l'entorn d'un tema.

Un aspecte clau és entendre que les persones poden pensar i sentir diferent sobre les coses.

* "Tipos de voluntarios":
http://www.jovenesdehonianos.org/archivos%20pdf/Tipos%20de%20voluntarios.pdf

DINÀMICA: LÍNIA ENMIG DE LA CLASSE

Es tracta d'una dinàmica molt senzilla en la qual demanem als joves que se situïn en fila i que facin un pas endavant en funció de si estan d'acord amb els enunciats que plantegem, i un pas enrere en cas contrari. És una manera molt visual de copsar el que el grup pensa en relació amb una temàtica plantejada.

Algunes de les frases que podem proposar són:

- Ajudar els altres ens permet aprendre de les nostres pròpies dificultats.
- Treballar amb les entitats del barri ens permet conèixer la seva tasca.
- Les persones grans tenen una gran il·lusió per viure.
- Compartir deures i lectures fa que coneguem els més petits de l'escola.

DINÀMICA DEL VAIXELL

En la il·lustració del vaixell es mostren diferents actituds i predisposicions davant la vida. Abans d'iniciar la fase d'execució del servei, és molt interessant demanar als estudiants que identifiquin les diferents posicions que s'hi donen, anotant l'adjectiu o l'acció que les defineix. És interessant demanar-los que pensin diferents situacions que es podrien donar en la seva acció de servei on es posessin en joc aquestes actituds, fer dramatitzacions o jocs de rol que convidessin a reflexionar-hi.

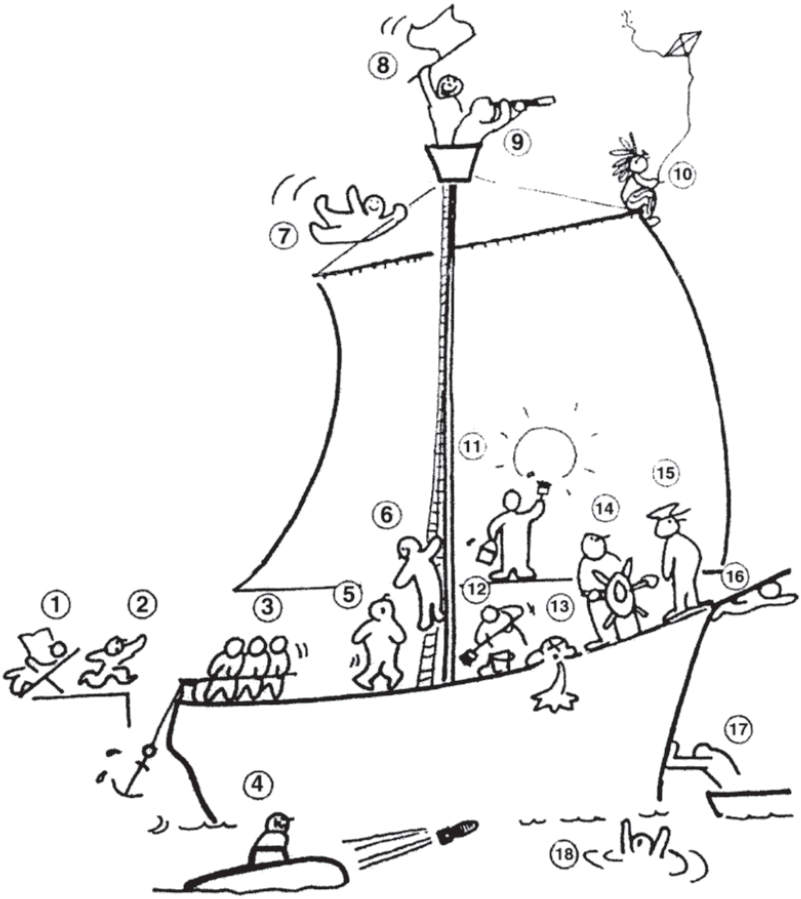

DINÀMICA DEL TREBALL EN EQUIP

Es tracta d'una dinàmica lúdica que permet als participants valorar i prendre consciència de la importància del treball en equip. S'aconsella dur-la a terme abans de la fase d'execució del projecte. Es formen grups de 6 persones i s'explica que una naviliera ofereix 11 mesos de vacances i un mes de feina. Però en aquest mes de feina volen veure i provar com treballem per saber quin equip contractar.

1A FASE: fer grups de 6 persones

- Disposem de 15 minuts per organitzar-nos.
- Cal triar un observador/a i un coordinador/a.
- L'observador no pot parlar, només pren nota del que succeeix en el grup, quines són les actituds, les estratègies de treball...
- S'haurà de practicar prèviament i recordar com es fan vaixells de paper perquè serà la tasca que els equips hauran de fer.
- Els vaixells han de d'estar ben fets donat que passaran control de qualitat per part de l'equip de professors/monitors que acompanyin i liderin la dinàmica.
- Cal dibuixar tres ulls de bou a cada costat del vaixell amb l'ajuda d'una moneda i pintar-los per dins.
- Han d'aparèixer les sigles de la naviliera en un sol costat.

Els educadors decideixen quines han de ser.

- S'assaja tot el temps que es pugui tenint en compte el temps marcat anteriorment.
- En finalitzar, la persona coordinadora haurà d'apuntar quants vaixells es comprometen a fer a la següent fase d'execució que durarà 10 minuts.
- L'equip haurà de preveure el material que necessitaran per aconseguir l'objectiu marcat perquè no podran fer-ne ni de més ni de menys.

2A FASE: preparar els vaixells

- Disposem de 10 minuts per organitzar-nos.
- L'observador/a pren nota de tot.
- Només pot parlar el coordinador/a del grup. La resta de participants i membres del grup han d'estar en silenci.
- Es penalitzarà si es parla, traient un vaixell que estigui acabat.
- Els coordinadors i observadors no poden fer vaixells.

3A FASE: valoració/reflexió

- Posada en comú.
- Com ha funcionat l'equip?
- Heu de donar arguments suficients per premiar l'equip guanyador. Segons els comentaris, cadascun dels alumnes votarà el millor equip. (No poden votar-se a ells mateixos).

A partir d'aquí es fa una reflexió final amb el grup amb la finalitat de subratllar la importància del treball en equip. Es poden remarcar algunes idees com:

- Cal organitzar-se i conèixer el projecte per poder planificar una bona execució. És important saber què s'espera de mi, què puc oferir. Subratllem la importància de saber COORDINAR-SE I COMPROMETRE'S DE MANERA RESPONSABLE.

- Som corresponsables amb d'altres companys i amb la contrapart amb la qual participem, per tant no estem sols i això ens ha de donar CONFIANÇA però cal potenciar COMPROMÍS i RESPONSABILITAT INDIVIDUAL, perquè cada membre de l'equip és PROTAGONISTA.

- Cal estar atents a la realitat que ens envolta i no distreure'ns per poder detectar les necessitats reals i donar una RESPOSTA EFICAÇ, enfortint la nostra COOPERACIÓ/IMPLICACIÓ en el projecte.

- Convé reconèixer les pròpies limitacions, compartir dificultats. No estem sols en el projecte. Importància de SABER-NOS ACOMPANYATS.

DINÀMICA DE LES QUATRE CANTONADES

La finalitat de l'activitat és aconseguir que l'alumnat prengui consciència de les necessitats dels col·lectius de població —en aquest cas, de les persones grans— i que, dedicant-los una petita part del seu temps, poden ajudar a millorar la qualitat de les persones que ho necessitin. Per introduir l'activitat, visionem el capítol "Colònies per a gent gran"*, de la sèrie televisiva *Joves fora de sèrie*.

A continuació, l'estratègia didàctica que es portarà a terme consisteix a posar a les quatre cantonades de l'aula quatre afirmacions en relació amb el contingut del vídeo que s'ha acabat de veure. Les quatre afirmacions són en aquest cas:

a) Les persones grans són un col·lectiu de població vulnerable.
b) Dedicar una petita part del meu temps a programar i realitzar colònies per a les persones grans millorarà la seva qualitat de vida.
c) En la societat actual, la població de gent gran sovint cau en l'oblit.
d) Els joves podem aprendre molt de l'experiència de les persones grans.

A partir d'aquí, es demana als alumnes que vagin a la cantonada en què es trobin més d'acord amb l'afirmació o a aquella que mostri aspectes que creguin que són importants de remarcar. Cal tenir en compte que un alumne de cada grup tindrà el rol d'observador i anotarà tot allò que vagi succeint en el grup de treball; recollirà aspectes com ara si cada educand ha donat a conèixer la seva resposta i ha participat activament, si han arribat a un acord amb facilitat...

Una vegada s'han agrupat en funció de les quatre afirmacions, cada grup de treball ha de buscar un petit espai a l'aula on poder contestar de manera grupal una llista de preguntes:

- Per què heu triat aquesta afirmació i no una altra? Raoneu la vostra resposta.
- Creieu que aquesta afirmació resumeix de manera correcta el que heu vist i us ha transmès el vídeo?
- Poseu-vos per un moment en el lloc del protagonista del reportatge: què creieu que guanya, des del punt de vista personal, respecte a la tasca que està duent a terme?

Finalment es fa una posada en comú i es planteja un cas hipotètic als grups de treball que guarda relació amb l'acompanyament de persones grans.

“Imagineu-vos un moment que sou vosaltres els que, des de fa cinc anys aproximadament, destineu una part de les vostres vacances a anar de colònies amb les persones grans. Des del vostre punt de vista personal, ho valoreu com una experiència molt positiva perquè apreneu moltes coses de la seva experiència vital i us ho passeu molt bé al seu costat. Però aquest any la vostra vida ha canviat una mica: per motius de la feina del vostre pare, d’aquí a tres mesos marxeu a viure a Galícia i no sabeu si tindreu la disponibilitat per poder tornar a Barcelona a fer aquest servei a la comunitat. També cal tenir en compte que fa molts anys que feu aquesta activitat, i cada any espereu que arribin les vacances per aprendre de les persones grans”.

Es plantegen un seguit de preguntes que els interpel·len, de l’estil: si estiguéssiu en aquesta situació, què faríeu? Buscaríeu la manera de poder venir a Barcelona? Buscaríeu una altra acció social a la ciutat on viureu d’aquí a tres mesos? Què penseu que us pot aportar compartir 10 dies de les vostres vacances amb aquest col·lectiu de població?

Finalment, se’ls demana que anotin tres adjectius que creguin que haurien de caracteritzar una persona que realitza el seu voluntariat amb persones grans.

* El vídeo *Colònies per a gent gran* es pot descarregar a l’enllaç
http://mailtracking.tiching.com/link/189988

PENSAR ALTRES ENTITATS QUE PODEN AJUDAR I SUMAR-SE AL PROJECTE

A continuació, compartim amb vosaltres aquesta experiència. Un grup d'alumnes de 3r d'ESO encarregats de difondre i publicitar la campanya de recollida de sang en el seu barri contacten amb la comissió de festes per donar a conèixer la iniciativa i així arribar a més donants potencials. Aquesta idea es va suggerir des del Banc de Sang i Teixits i s'ha incorporat des de fa molts anys a la seva dinàmica. D'aquesta manera, a banda dels cartells penjats a les botigues del barri, el repartiment dels *flyers* informatius que fa el grup de promotors el mateix dia de la recollida i el repartiment de cartes adreçades a les famílies de l'escola, es pot arribar als veïns i veïnes del barri, en aquest cas de La Sagrera, quan consulten el programa* de la Festa Major del barri.

PROGRAMA D'ACTES FESTA MAJOR 2015

DIMECRES 18 DE NOVEMBRE (continuació)

19.00 h **Biblioteca La Sagrera – Marina Clotet – c/ Camp de Ferro, 1-3.**
XERRADA.
Viure des del cor per recuperar la nostra satisfacció.
A càrrec de **David González**, psicòleg. www.davidgonzalez-psicoleg.com.
Organitza: Biblioteca La Sagrera - Marina Clotet.

19.00 h **Centre Cívic de la Sagrera "La Barraca" – c/ Martí Molins, 29.**
FESTA JOVE ALTERNATIVA - PROJECCIÓ DOCUMENTAL.
A tu què et sembla?
El cas d'Ester Quintana, la dona que va perdre un ull a la manifestació de la vaga general del 14N de 2012 a Barcelona. #ATQES
Organitza: Assemblea de Joves de la Sagrera.

20.30 h **Envelat de Festa Major - Plaça Assemblea de Catalunya.**
GOSPEL A LA SAGRERA.
THE GOURMETS VOCAL QUARTET.
Col·labora: Comissió de Festes de la Sagrera.
Organitza: Centre Cívic de la Sagrera.

DIJOUS 19 DE NOVEMBRE
de 15.30 a 19.30 h
Biblioteca del Col·legi Mare de Déu dels Àngels
c/ Gran de la Sagrera, 80-82.
VINE A DONAR SANG!
Alumnes de 3r d'ESO participen en la sensibilització i difusió de la Campanya de recollida de sang organitzada des del Banc de Sang i Teixits.
Organitza: Col·legi Mare de Déu dels Àngels.

17.30 h **Casal de la Gent Gran La Palmera – c/ Olesa, 41.**
CONCERT DE GUITARRES.
RONDALLA amb el grup **"PULSO Y PUA**, amigos de la Casa de Granada".
Patrocina: Ajuntament de Barcelona - Districte de Sant Andreu.
Organitza: Associació Casal Gent Gran La Palmera.

18.00 h **Biblioteca La Sagrera – Marina Clotet – c/ Camp de Ferro, 1-3.**
ACTIVITAT PER A INFANS.
Jump aboard the magic story train
by **Sophie Heydel.**
Organitza: Biblioteca La Sagrera – Marina Clotet

20.30 h **Envelat de Festa Major - Plaça Assemblea de Catalunya.**
CONCERT.
ORQUESTRA DE CAMBRA CATALANA
Direcció: **Joan Pàmies**
Organitza: Comissió de Festes de la Sagrera.

31

* El programa de la Festa Major de La Sagrera del 2015 es pot descarregar a l'enllaç
http://app.ubime.es/files/c54/pdfs/FM2015_laSagrera.pdf

DIARI PERSONAL SOBRE L'EXPERIÈNCIA O QUADERN REFLEXIU

A continuació, compartim amb vosaltres aquesta proposta. Es tracta d'un recull reflexiu, individual i personal, de l'experiència des de l'inici en què es comparteixen algunes preguntes que es fan als alumnes de 1r de Batxillerat que participen del Projecte Social del Col·legi Mare de Déu dels Àngels. Les qüestions van estar elaborades per Glòria Nonell durant el curs 2009-2010 en una col·laboració en pràctiques mentre participava al màster d'educació en valors a la UB.

1 **ELECCIÓ DEL VOLUNTARIAT**	1. Quina ha estat la motivació per la qual has escollit seleccionar la teva acció social? 2. Des del teu punt de vista personal, creus que la teva motivació inicial coincideix amb l'acció social que estàs fent a l'entitat en la qual col·labores? Per què? 3. Amb quin grup de persones estàs realitzant la teva acció social: amb persones grans, infància? 4. Abans d'haver començat la teva acció social, què pensaves que et podria aportar invertir una petita part del teu temps amb aquestes persones? - Pensaves que et podrien ensenyar alguna cosa? 5. I ara que ja has començat la teva acció social, què t'aporta l'oportunitat de dedicar una petita part del teu temps amb aquestes persones? 5.1. Què has après de nou?
2 **REUNIÓ INFORMATIVA DE LES DIVERSES ENTITATS COL·LABORADORES**	1. Quines persones has conegut el dia de la reunió informativa? 1.1. Tot allò que s'ha dit i/o explicat a la reunió informativa, t'ha ajudat a imaginar-te les tasques que hauries de portar a terme? **EL PRIMER DIA DE L'ACCIÓ SOCIAL** 1. Durant el primer dia de l'acció social, t'has sentit acompanyat per les persones responsables de l'entitat en la qual participes? 2. Quines són les tasques que has portat a terme durant el primer dia?
3 **L'EQUIP DE TREBALL DE CADA CONTRAPART** Reflexionem al voltant del treball en equip	1. Què significa per tu el treball en equip? 2. Molts de vosaltres, desenvolupeu la vostra acció social treballant en equip. Penseu que el treball en equip us ajuda a realitzar millor la vostra feina a l'entitat? 3. Quins aprenentatges heu adquirit treballant en equip? 4. Quines són les habilitats que s'han de tenir per treballar amb equip?

	5. El fet de treballar cooperativament suposa un esforç de cada un dels membres per tal d'assolir un objectiu en comú. En la vostra experiència treballant amb equip, heu tingut mai algunes dificultats? 5.1. Per què penseu que es van produir? 5.2. Com es van solucionar? 6. Des del vostre punt de vista personal, quins creieu que són els aprenentatges que heu portat a terme en desenvolupar la vostra acció social, tot treballant en equip?
4 **EL SERVEI ORIENTAT A ATENDRE NECESSITATS SOCIALS DE L'ENTORN MÉS PROPER**	1. Amb la vostra tasca social a diferents entitats, esteu atenent necessitats socials del vostre barri i/o ciutat. Quina és la tasca de la vostra entitat? 2. Quina és la necessitat social que s'encarrega d'atendre? 2.1. I de quina manera ho porten a terme? (És a dir, com s'organitza l'activitat de l'entitat). 3. Gràcies a l'acció social t'has adonat de les realitats
5 **VALORACIÓ DE L'ACCIÓ SOCIAL** **REFLEXIÓ AL VOLTANT DELS APRENENTATGES** (Conjunt de l'experiència de l'acció social)	1. Tot el que estàs aprenent al voluntariat, penses que et serà útil? En quins aspectes i/o àmbits de la teva vida ho podries aplicar? Per què? 2. Valores de manera positiva el fet de poder formar part del projecte social? Per què? 3. Enumera tres aprenentatges que hagis adquirit en portar a terme la teva tasca social.

El diari personal es pot treballar de manera analògica repartint als nois i noies un petit dossier/llibreta en la qual aniran anotant les seves reflexions, o bé es pot fer de manera digital aprofitant els recursos que ens ofereixen les noves tecnologies (Google Sites, blog...). En aquest últim cas, es podria enriquir utilitzant fitxers multimèdia (fotografies, presentacions, vídeos...).

‘PORTFOLI’ O QUADERN D’APRENENTATGE

Presentem una fitxa que serveix com a model reflexiu i que acompanya l’activitat/treball/experiència que l’estudiant ha triat pel fet de resultar-li significativa i que vol incorporar al seu quadern d’aprenentatge. Permet recollir les evidències del que ha après i del procés en què ha incorporat aquest aprenentatge.

NOM I COGNOMS:	**DATA:**
MATÈRIA/ES:	**TÍTOL DEL TREBALL:**

Per què has escollit aquest treball? Com ho has fet? Estratègies i procés.

Què és el que més t’ha costat?	
Et va sortir com esperaves? Per què?	
Què creus que mostra aquest treball de tu?	
Si ho tornessis a fer, què canviaries?	
Què creus que has après?	
Creus què podràs aplicar aquests nous aprenentatges a situacions futures?	

BATERIA DE PREGUNTES PER PAUTAR EL CICLE DE LA REFLEXIÓ

A la guia hem parlat anteriorment de la importància de la metacognició en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Cal donar eines als nostres alumnes que els permetin prendre consciència d'allò que aprenen i com ho fan. Sens dubte, és una bona manera d'apoderar als estudiants, promovent una cultura de pensament que enforteixi les habilitats crítiques i creatives de tots ells.

Incorporar en moments diferents de la nostra pràctica docent alguns interrogants als nostres alumnes pot facilitar-los la reflexió.

A continuació, hem fet una llista d'un seguit de preguntes que afavoreixen el CICLE DE LA REFLEXIÓ.

1. SELECCIONAR

- Per què has escollit aquest treball? Per què creus que demostra la teva competència?
- Què vols mostrar amb aquest treball que has escollit?
- Què incorpora de tu mateix aquest treball?

2. DESCRIURE

- Com ho has fet? Descriu l'activitat realitzada pas a pas.
- Com has resolt el problema o tasca? Has assolit el teu objectiu?
- Què va succeir? Amb quins problemes o dificultats et vas trobar?
- Va ser individual o grupal?
- Quines persones estaven implicades?
- Quin és l'objectiu de l'activitat?
- Quan la vas fer?
- On vas desenvolupar l'activitat?

3. ANALITZAR

- Què és el que més t'ha costat? Per què?
- Has descobert alguna fortalesa teva que desconeixies?
- Va sortir com tu volies? Per què?
- Si ho tornessis a fer, què canviaries? Per què? Què podries millorar?
- Per què has triat aquesta activitat i no una altra?
- Ha representat alguna cosa significativa que repercutirà al teu futur?
- Ha estat educativa?
- Has estat capaç de gestionar correctament el temps disponible per realitzar-la? Justifica la teva resposta.

4. VALORAR O INTERPRETAR

- Què creus que demostra aquest treball de tu?
- Quins conceptes o idees importants has descobert i après?
- Què has après del teu grup?
- Has après alguna habilitat nova?
- Què t'ha sorprès?
- Què és el que recordaràs de tot el que has après?
- Anota aspectes positius i negatius del projecte.

- Què afegiries? Què eliminaries?
- Si tu fossis professor, creus que els teus alumnes aprendrien alguna cosa interessant amb aquesta activitat?

5. TRANSFORMAR

- Com et podria servir aquesta activitat i la teva manera de solucionar-la en una situació de la vida real?
- On podries aplicar el que has après?
- Per què creus que et servirà el que has après?
- Quina aplicació pràctica li trobes al que has treballat?
- Veus alguna manera de millorar alguna cosa del teu entorn aplicant el que has après?
- Què aporta això a la teva vida?
- Quina experiència o utilitat creus que t'aporta a tu? I als altres?
- Per què t'ha servit?
- Valores més ara allò que has treballat i après? Per què?

PREGUNTES DE CARÀCTER GENERAL

- Què t'agradaria compartir de tot el teu treball? Per què?
- En quin aspecte t'agradaria invertir temps i reflexionar?

PREGUNTES RETROSPECTIVES O DE PASSAT

- Abans de començar, què sabies de tot el que has treballat?
- Quin procés has seguit per dur a terme tot el teu treball?
- Has fet alguna cosa semblant abans?
- Quins aspectes has millorat amb aquest tipus de treball?
- Què creus que necessites millorar?
- Amb quins problemes t'has trobat mentre ho treballaves? Com els has solucionat?
- Quins recursos has utilitzat durant tot el teu treball?
- Què t'ha ajudat de manera especial?
- Que tornaries a utilitzar com a recurs?

PREGUNTES INTROSPECTIVES

- Com t'has sentit realitzant aquest treball?
- Què t'ha agradat de manera especial? Què no t'ha agradat?
- Has viscut algun moment amb frustració?
- Quins objectius tenies plantejats amb tu mateix?
- Quin era el teu nivell per desenvolupar les tasques encomanades? Et senties preparat o preparada per dur-les a terme?
- Què posa de manifest aquest treball sobre la teva manera d'aprendre?
- Has canviat alguna idea que tenies sobre la matèria que has treballat?
- Què observes si compares i contrastes un primer treball que vas fer amb algun dels últims? Observes canvis?
- Com s'han succeït aquests canvis?
- Què et diu tot això sobre tu mateix i la teva manera d'aprendre?

PREGUNTES PER MIRAR MÉS ENLLÀ DE TU MATEIX

- Has treballat de la mateixa manera i amb les mateixes estratègies amb què han treballat els altres?
- En quins aspectes tu has estat diferent?
- Si tu fossis professor, què diries sobre els teus propis treballs?
- Què voldries que els altres remarquessin sobre el teu treball en la matèria durant aquest any?
- Què valoren els teus companys del teu treball?
- Si algú que no ha estudiat amb tu mirés el teu treball, què podria aprendre?
- Quins tasca t'agradaria recordar de manera especial d'aquí a uns anys?

FRASES INACABADES

En aquesta proposta es tracta d'enunciar un seguit de frases esperant que els estudiants les emplenin després de reflexionar-hi. A tall d'exemple, es facilita una fitxa que van emplenar joves que van participar com a voluntaris de l'AACIC (Associació d'Afectats de Cardiopaties Infantils de Catalunya).

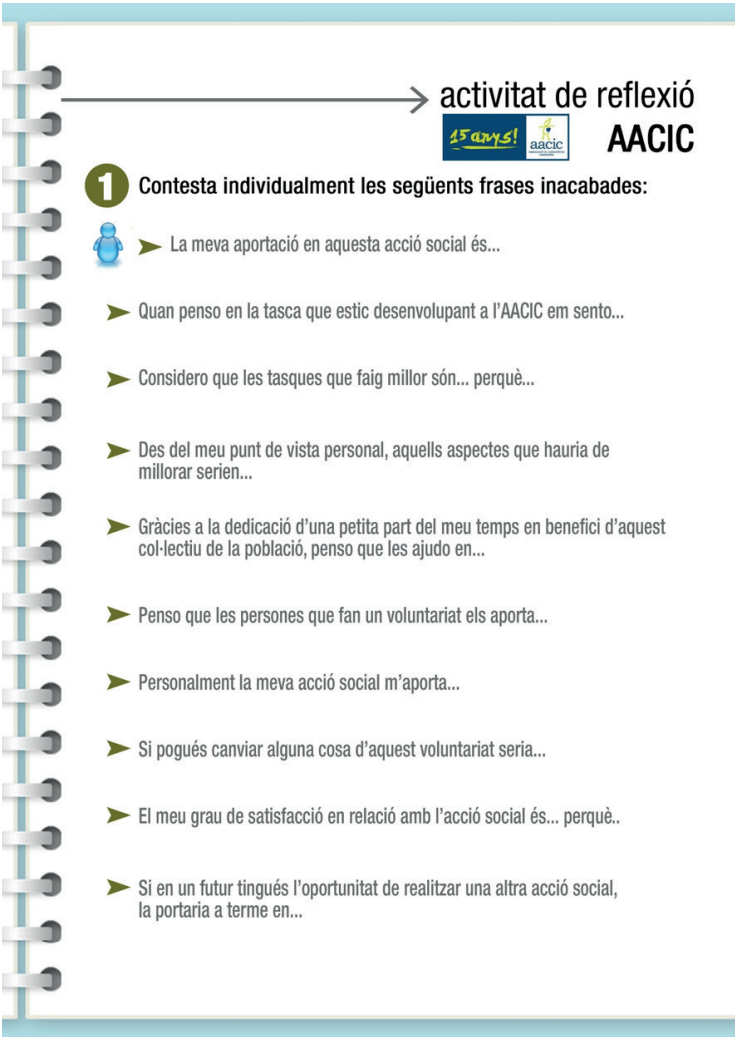

activitat de reflexió
AACIC

1 Contesta individualment les següents frases inacabades:

- La meva aportació en aquesta acció social és...
- Quan penso en la tasca que estic desenvolupant a l'AACIC em sento...
- Considero que les tasques que faig millor són... perquè...
- Des del meu punt de vista personal, aquells aspectes que hauria de millorar serien...
- Gràcies a la dedicació d'una petita part del meu temps en benefici d'aquest col·lectiu de la població, penso que les ajudo en...
- Penso que les persones que fan un voluntariat els aporta...
- Personalment la meva acció social m'aporta...
- Si pogués canviar alguna cosa d'aquest voluntariat seria...
- El meu grau de satisfacció en relació amb l'acció social és... perquè..
- Si en un futur tingués l'oportunitat de realitzar una altra acció social, la portaria a terme en...

JOC DE ROLS / DILEMES MORALS / DRAMATITZACIONS DE CASOS PRÀCTICS

Totes aquelles eines i recursos que ens ajudin a empatitzar i viure el projecte des del principi (fase de planificació) i permeti als seus participants guanyar seguretat en la presa de decisions, reflexionar sobre les conseqüències d'una determinada acció i anticipar-se a possibles problemes que puguin sorgir, sens dubte suma en eficàcia i qualitat del servei a la comunitat que es vol tirar endavant.

El joc de rols (*roleplaying*) o la dramatització de determinades situacions similars a les reals ens pot ajudar a tenir-les en compte abans que succeeixin, amb l'avantatge i valor afegit que, en no ser reals, podem pensar i aprofundir millor, i de manera compartida, quina és la millor manera de respondre.

A tall d'exemple, presentem un parell de casos pràctics. El primer va adreçat a un grup de voluntaris d'hospital (ludoteca infantil) i el segon, a uns monitors d'un reforç educatiu.

CAS PRÀCTIC 1

En Joan és un infant de 8 anys que està ingressat a l'hospital, però fa uns dies que no té gaires ganes d'anar a la ludoteca. Com a monitors o monitores de la ludoteca, no sabeu ben bé que és el que li passa, però esteu bastant preocupats i esteu pensant quina podria ser la millor estratègia perquè en Joan estigui més content.
Davant d'aquesta situació, quina de les opcions següents escolliríeu?

a) Com a monitor o monitora de la ludoteca, aniria a veure en Joan a l'habitació i li preguntaria quines són les activitats que més li agraden fer, i entre els dos les planificaríem.
b) Simplement, aniria a la seva habitació i portaria planificada alguna activitat, i la portaríem a terme.
c) Amb els altres companys d'en Joan de la ludoteca, podríem fer un dibuix per ell, amb el principal objectiu que s'animés.

CAS PRÀCTIC 2

La Marta és una nena de 9 anys, molt inquieta i extravertida, i a qui li encanta conèixer coses noves. Però a l'hora del reforç educatiu, li costa molt adquirir l'hàbit de seure i estar concentrada amb la tasca que està portant a terme. A l'hora del reforç educatiu, la Marta pot arribar a aixecar-se de la taula fins a 5 i 6 vegades.
Davant d'aquesta situació, quina de les següents opcions escolliríeu?

a) Si la Marta és una nena inquieta, nosaltres, com a referents seus, haurem de sortir al pati a fer el reforç escolar.
b) Hem d'intentar que la Marta adquireixi aquest hàbit, tot utilitzant diferents estratègies; podríem parlar amb la seva tutora, buscar informació a llibres o a Internet per veure com aconseguir-ho.
c) Podríem parlar amb la Marta i planificar les tasques educatives de manera conjunta, ja que d'aquesta manera faríem partícip la Marta de la seva pròpia educació, i es tindria en compte la seva elecció i participació.

Els casos pràctics són una bona manera d'imaginar situacions i maneres de resoldre-les. Val a dir, que no sempre les respostes són tancades ni es tracta d'escollir una única opció que sigui la correcta. Parlar-ne i valorar les opcions ens pot portar a definir o dissenyar una nova resposta encara més eficaç que alguna de les proposades.

DINÀMIQUES DE JERARQUITZACIÓ DE VALORS

Activitat en la qual proposem un seguit de valors demanant als educands que triïn els 5 que pensin que són més significatius per poder tirar endavant el servei que duran a terme. Convé que justifiquin la seva tria. Posteriorment, se'ls demana que imaginin una possible situació on hagin de mobilitzar aquests valors.

Equip:

jerarquització dels valors

Et proposem una llista de valors dels quals només podeu triar-ne 5 que considereu indispensables per tirar endavant el vostre voluntariat. Convé que argumenteu i justifiqueu la vostra tria.

Els valors són:
- Comprensió
- Perseverança
- Llibertat
- Entusiasme
- Coratge
- Perdó
- Confiança
- Dignitat
- Responsabilitat
- Alegria
- Esforç
- Prudència
- Empatia
- Creativitat
- Autenticitat
- Humilitat
- Servei
- Amor
- Solidaritat
- Justícia
- Vida
- Salut
- Benestar
- Reconeixement
- Respecte
- Ajuda
- Honestedat
- Coherència
- Tolerància
- Gratitud

ORDRE	VALOR	JUSTIFICACIÓ
1		
2		
3		
4		
5		

Ara us proposem que imagineu una possible situació que podríeu viure en el voluntariat que heu triat. Expliqueu-la i penseu com hauríeu d'actuar tenint en compte els valors que heu subratllat com a prioritaris.

FER UN ANUNCI PER LA RÀDIO/TV LOCAL O LA MATEIXA ESCOLA

A continuació, compartim amb vosaltres l'experiència de dur a terme aquesta proposta. Des de la matèria de Física i Química que es cursa a 2n d'ESO, emmarcat dins del tema de la matèria i el cicle dels materials, es fomenta una campanya de sensibilització que convidi a la reflexió de la comunitat educativa i els veïns del barri. Per això, es fan entrevistes als veïns que es comparteixen en el programa de ràdio de l'escola, es fan anuncis per fomentar la sensibilització cap al reciclatge, i en concret el reciclatge de piles, es redacta una notícia que es penja a la pàgina web de l'escola... Tot seguit, compartim una petita mostra d'alguns d'aquests recursos que estenen la reflexió, implicació i sensibilització envers la campanya dins l'escola i al barri.

Transcrivim la notícia* publicada a la pàgina web de l'escola i un vídeo** de sensibilització fet pels mateixos alumnes.

* Notícia per fer difusió de la campanya APILO a la comunitat educativa:
https://www.mdangels.org/index.php/14-blog/124-missio-apilo-ens-ajudes
** Vídeo per donar a conèixer la campanya inspirada en el clàssic de *Star Wars*:
https://www.youtube.com/watch?v=X4It7_TmTqc

Durant aquest trimestre tots els alumnes de 2n d'ESO, a través del projecte de ciències, han participat, liderat i preparat una campanya en clau d'Aprenentatge Servei, emmarcada en la **MISSIÓ APILO**. Dins del currículum científic d'aquest curs es treballa el cicle dels materials, la importància del reciclatge... i vam valorar adequat poder fer una campanya de sensibilització a l'escola i al barri, sobre la importància de reciclar les piles, donat que contenen elements altament contaminants: metalls pesants com el mercuri, el zinc, el cadmi, el níquel...

3,2,1... comença la MISSIÓ APILO! A partir d'aquí i després de fer la motivació a tot el grup de 2n d'ESO, els nois i noies comencen a organitzar-se en petites comissions. L'èxit de la campanya rau en el bon treball en equip, la corresponsabilitat dels seus components i l'especialització de cadascun d'ells a l'hora de vetllar per tots els elements que donin a conèixer la MISSIÓ APILO, que passa sense cap mena de dubte per fer una bona difusió de la mateixa, dins i fora de l'escola.

L'equip de publicitat s'encarrega de fer cartells, *flyers*, cartes adreçades a les famílies, un petit clip publicitari; un altre grup prepara jocs i dinàmiques sobre el reciclatge per fer la difusió i sensibilitzar els més petits de la casa: els nostres companys de l'Infantil; una altra comissió enllesteix una representació de teatre per la Primària; uns altres canten una cançó i a ritme de rap intenten motivar els companys de la Secundària; una altra comissió s'encarrega de distribuir petits contenidors i recollidors de piles per les botigues del barri i fer-ne el seguiment cada quinze dies anant a recollir les piles i llençant-les als coets APILO que tenim a cadascuna de les porteries de l'escola (Infantil, Primària i Secundària).

L'**Aprenentatge i Servei** dóna l'oportunitat als nostres joves d'aplicar els coneixements i aprenentatges que adquireixen a l'aula per transformar-los en un servei que ofereixen a la comunitat: habilitats socials, compromís, sensibilitat, valors, autonomia, responsabilitat... i un bon exercici de ciutadania activa i compromesa amb el seu entorn.

Per cert famílies, ja hem aconseguit omplir el contenidor de l'ESO (90 quilograms de piles!). Ens ajudeu a acabar d'emplenar els coets que tenim a l'edifici de Primària i Secundària? Comptem amb el vostre suport i ajuda, perquè compartim el mateix desig que ens han transmès els nostres alumnes ...
QUE LA FORÇA DEL RECICLATGE ENS ACOMPANYI!

Equip de projecte científic de 2n d'ESO
Clara Díaz, Judith Taure i Marta Ballvé

12.3 Recursos per a la fase d'avaluació

ACTIVITAT CREATIVA

Es demana als joves que portin una cartolina en la qual hauran de dissenyar una màscara i personalitzar-la amb dibuixos, valors, fotografies, missatges que recullin l'experiència que han viscut en el projecte d'ApS.

Aquestes màscares són la cara visible d'allò que ha estat la vivència viscuda per ells. Es pot fer una exposició amb aquest material on mostrar a la resta de la comunitat educativa els aprenentatges i valors adquirits pels joves arran de l'experiència. Les creacions artístiques han de ser un mitjà a través del qual canalitzar i expressar emocions, sentiments i valors; així doncs, atenent a la diversitat d'alumnes que tenim a l'aula, podem demanar la mateixa activitat a partir de l'escriptura de poemes, la composició de la lletra i/o música d'una cançó, l'elaboració d'un clip audiovisual..., d'acord amb les capacitats i destreses amb les quals els alumnes se sentin més còmodes a l'hora d'expressar i sintetitzar la reflexió sobre l'experiència d'ApS en què han participat.

ESCRIURE UNA CARTA

En aquest cas, es demana als estudiants que facin una reflexió valorant el que els ha aportat el projecte, compartint els aprenentatges i valors adquirits, els objectius i les fites aconseguides, les descobertes que han fet, les dificultats que han sorgit... La carta va adreçada a un company o companya que el curs vinent participarà de l'experiència.

RUTINES DE PENSAMENT

Donat que estem finalitzant el projecte, podríem aprofitar per fer una petita reflexió utilitzant alguna rutina de pensament senzilla de l'estil: abans pensava / ara penso - abans sabia / ara sé - abans valorava / ara valoro o un xic més complexa, de l'estil relacionar-ampliar-preguntar, on es convida els estudiants a relacionar la nova informació/aprenentatges adquirits amb el que ja sabien, a ampliar el seu pensament elaborant noves idees i preguntar-se i interpellar-se sobre allò que ha adquirit (coneixements, destreses, habilitats) i allò que li ha resultat difícil de consolidar.

MUNTAR UNA EXPOSICIÓ, FER UN VÍDEO, UN MURAL, UNA CARTELLERA, UNA COL.LECCIÓ DE FOTOS...

Tant si muntem una exposició fotogràfica com si confeccionem una cartellera, un mural o editem un vídeo, estem afavorint l'expressió creativa i reflexiva del que ha significat l'experiència d'ApS pels joves que hi han participat, i estem donat l'oportunitat de compartir-la amb la resta de la comunitat educativa. Amb aquesta finalitat de fer visibles els aprenentatges, valors, vivències..., neix El racó solidari, un espai localitzat en un lloc de molt de pas d'una escola barcelonina on es mostren testimonis, fotografies, missatges o lemes al·lusius a un projecte d'ApS.

DINÀMICA DEL CABDELL DE LLANA

Es fa una rotllana amb tots els participants de l'experiència, havent deixat prèviament una estona de reflexió individual, i es demana als joves que comparteixin valors / aprenentatges / descobertes... que s'enduen de l'experiència d'ApS. Cada vegada que un d'ells ho comparteix amb el grup, llança el cabdell de llana a un dels companys perquè faci el mateix, i així successivament. D'aquesta manera, es va entreteixint una mena de teranyina carregada de connexions entre els aprenentatges i les vivències d'uns i altres.

DINÀMICA DE L'ESTRELLA

Al final del projecte, es visiona el curtmetratge *La luna**, de Pixar, i es demana als estudiants que confeccionin una estrella que poden decorar com ells vulguin on comparteixin què els ha aportat el projecte. Un cop preparada l'estrella, s'intercanvia amb algun company de classe i es comparteix per parelles el que ha significat l'experiència.

* L'enllaç del curtmetratge *La luna*, de Pixar:
https://www.youtube.com/watch?v=1oOVn8UT2bQ

FER PRESENTACIONS PÚBLIQUES DE L'ACCIÓ A LA COMUNITAT

La cloenda als projectes d'ApS representa un bon moment per compartir amb la comunitat les descobertes, reflexions, aprenentatges, conclusions... que s'han consolidat fruit del procés d'investigació i participació dels estudiants. Posarem un parell d'exemples emmarcats tots ells en el treball per projectes.

En el primer cas, es tracta de representar públicament l'acció dins la mateixa comunitat educativa. Un grup d'alumnes de 5è de Primària, a través del seu projecte que gira al voltant de la realitat dels refugiats, fan partícips les famílies de les seves investigacions, activitats i descobertes, i les conviden a la cloenda del projecte, que consisteix en una exposició muntada pels mateixos nens i en una xerrada de sensibilització a càrrec de la Plataforma Stop Mare Mortum.

En el segon cas, es tracta d'un grup d'alumnes de 4t d'ESO que participen d'un projecte interdisciplinari anomenat "Fem Bcn" i que juga amb les sigles de la ciutat de Barcelona per donar èmfasi a tres elements ben significatius dins el projecte: els *barris*, la *participació* i la *innovació*. Els objectius del projecte tenen la voluntat de: (1) facilitar que els alumnes descobreixin la ciutat de Barcelona a través dels barris (en concret, La Sagrera i Sant Andreu), (2) conèixer la Carta Europea de Salvaguarda dels drets humans a la ciutat* i treballar-la a partir d'una xerrada informativa a càrrec de responsables del gabinet de drets humans de la Creu Roja i amb la utilització del joc i l'App**_Ciutat 10_ i (3) fer una prospecció sobre el terreny (geolocalització) sobre els recursos que existeixen al barri que donen resposta als drets humans de ciutat, sumant la mirada dels avis, permetent-nos així donar una visió més global, fer un exercici de participació i ciutadania activa i fomentar la riquesa inherent en l'intercanvi intergeneracional. El mateix servei del projecte, fruit del procés d'investigació i reflexió dels alumnes, permet fer públic el treball i l'acció que porten a terme els joves, pujant la informació a l'App Ciutat 10 (qualsevol ciutadà que es descarregui l'aplicació hi podrà tenir accés entrant a l'escenari Sagrera-Sant Andreu), i alhora fer una reflexió profunda valorant els punts forts i febles dels recursos existents als barris de La Sagrera i Sant Andreu per fer-los arribar, a través d'una carta formal, a l'Ajuntament de Sant Andreu amb la finalitat que es puguin valorar i tenir en compte.

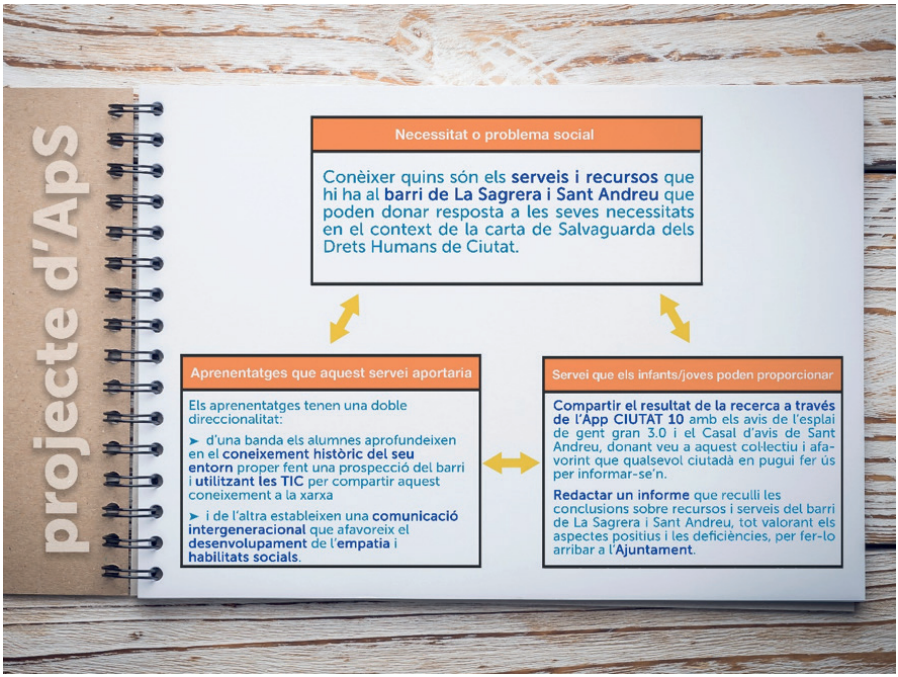

Aquestes experiències, com moltes d'altres en les quals el producte final preparat pels alumnes esdevé font d'aprenentatge per a altres alumnes més petits i fomenta així l'aprenentatge entre iguals, és una molt bona manera de finalitzar els projectes en clau d'ApS i una bona oportunitat pels equips docents de diferents etapes educatives per sumar sinergies i promoure el treball transversal i col·lectiu dins l'escola.

*Accés al PDF amb la Carta Europea de Salvaguarda dels drets humans a la ciutat:
http://dev-creuroja.eduloc.net/docs/creuroja/Carta_Europea_Salvaguarda_Drets_Humans_Ciutat.pdf
** L'enllaç per tenir accés a l'App Ciutat 10
http://dev-creuroja.eduloc.net/

CELEBRAR L'EXPERIÈNCIA AMB UNA FESTA DE CLOENDA

En finalitzar el curs, els joves que participen del projecte social es reuneixen en equips en funció de la contrapart amb la qual han col·laborat per preparar una petita exposició en grup de la vivència del projecte (vídeo, Power Point, testimoni...).

La idea és compartir-la amb la resta de companys de curs, amb els responsables de les entitats que fan de *partner* amb l'escola i alguns "usuaris" del servei que s'hi poden sumar. La festa s'inicia amb un petit parlament de benvinguda de la directora de l'escola i la responsable del projecte, i continua donant pas als testimonis dels joves.

Seguidament, s'entreguen els llibres on es recull el que ha significat el projecte social d'aquell curs (ideari del projecte, testimoni dels joves, dels professors i de les contraparts) i que han estat enquadernats gràcies a la participació dels mateixos joves al taller d'enquadernació artesanal de l'AREP (Associació per a la rehabilitació de les persones amb malaltia mental); així, es dona un valor afegit al projecte i s'aconsegueix despenjar etiquetes que estigmatitzen les malalties mentals. L'activitat acaba amb un petit piscolabis per poder compartir una estona distesa entre tots els qui formen part d'aquest entramat solidari.

LA REFLEXIÓ:
EIX CLAU DE
L'APRENENTATGE
SERVEI

Primera edició: març de 2018

@del text: Marta Ballvé Martró

© d'aquesta edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
www.fbofill.cat

Edició a càrrec de Fundació Jaume Bofill

Disseny gràfic: www.teresacanal.com

ISBN: 978-84-947888-5-7

Provença 324 - 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700
centre@aprenentatgeservei.cat
www.aprenentatgeservei.cat